

Hispaania teetigu

valmistab haapsallastele peavalu. Lk 3

Meie kaupluse-kett ehitab

Taeblassse oma esimese Läänemaa toidupoe. Lk 3

Lääne Elu

EESTI VANIM JÄRJEPIDEVALT ILMUNUD SÕLTUMATU AJALEHT

LAUPÄEV, 19. JUULI 2025 | NR 81 (5220) | 2 €

Liina Meta Kuuskmani

elu on olnud põnev kui kaleidoskoop. Lk 4

TURISTIDE OOTEL

Suvise ilma saabudes on kohvikutel käed-jalad tööd täis

Tänavune suvi on Haapsalu kohvikuil läinud siiani vaikselt; söögikohad ootavad, et suvitusilm ja üritused rahva tihedamalt liikuma paneksid.

GERT KÄÄRAMEES
gert@le.ee

Haapsalu peatänaval asuvad kohvikud omavahel eriti ei konkureeri. Kõigile jagub kliente; mõni on suutnud endale koguni püsikliendid tekitada. Samas pole klientide arv seni küündinud mullusega võrreldavale tasemele.

Igal kohvikul oma firmamärk

Igal söögikohal on mõni toode, mida suudetakse müüa veidi rohkem. Müüriääre kohvikus on klientide seas kõige populaarsemad tooted pagarite koogid.

„Meie peakokk on lähenenud selliselt, et menüüs oleks toite, mida kuskil mujal Haapsalus ei leidu. Eraldi mainimata ei saa jätta ka meie õuna- ja rabarberikooki,” sõnas Müüriääre kohviku teenindaja Grete Liis Leja.

Promenaadil asuva Põial-Liisi pidaja Urve Jundase sõnul käiakse kohvikus kõige rohkem ostmas kosutavat jäätist ning ise tehtud limonaade. „Maitset on otse oma põllult. Meil on piparmündi- ja nõgeselimonaadid, mis klientidele meeldivad. Lisaks pakume minipannkooke oma kodus keedetud moosiga,” rääkis ta.

Majalimonaadid on populaarsed ka peatänaval asuvas Hermanis. Söögi- ja joogikoha pidajate mõte oli luua koht, kus noortel on hea aega veeta.

Kohvikud ootavad Haapsalu suursündmuse, mis toovad tihedad ja tulused tööpäevad.

GERT KÄÄRAMEES

Turiste jätkub kõigile

„Igas kohas ei saa niisama istuda. Siin saab tulla, võtta paar limonaadi ja lauamängu ning hakata sõpradega mängima. Siinkandis oleme üks vähestest, kes sellist võimalust pakub. Korraldame huvitavaid üritusi, näiteks bingoõhtuid ja muusikaarmastajate esinemisi,” ütles kohviku töötaja Markus Põru. „Eesmärk on pakkuda Haapsalu noortele tegevust, et mitte niisama liht-

salt kodus istuda ja lisaks sõpradega väljas olemisele midagi lõbusat koos teha.”

Iloni Imedemaa sisehoovis ja Linda tänaval asuva jäätiseputka noor teenindaja Grete ütles, et kliente lisandub tasapisi. „Rahvale meeldivad praegu kõige rohkem Vanamehe jäätis ja Limpa limonaadid. Oleme mõnus vahepeatus inimestele, kes on teel Aafrika randa. Sellega jäämegi silma,” ütles ta.

Ükski kohvik ei tunne praegu, et turiste oleks vähe. „Välismaa turistidega oleme väga rahul. Neile meeldib siin ja tagasiside on olnud hea. Nad kiidavad, et meil on väga mõnus ja õdus väike kohvik ning tooted on maitssvad,” rääkis Põial-Liisi pidaja Jundas.

„Turiste on piisavalt: vahepeal jääb tunne, et tuleb tööpäeva jooksul rohkem inglise kui eesti keelt rääkida. Turistid on rohkem veini- ja pastainimesed ning välis-

maalased tellivad näiteks veini pudeliga lauda rohkem kui eestlased. Kõige rohkem liigub Soome turiste,” ütles Hermani teenindaja Mia Saluäär.

Suveterrass ja Eestile omased kodused toidud on need, mis turistide Talumehe kõrtsi meelitavad, rääkis teenindaja Kelly Kallaste. Tema sõnul on kõrtsil tekkinud omad püsikliendid.

„Turistid, kes Eesti lähiumbrusest on tulnud, on samuti huvita-

tud meie populaarseimast roast, mille nimi on sea suutäis ning mis on seansitsel juustu- ja sibulakatttega,” rääkis Kallaste.

Segavad maksutõusud ja ilm

Kohvikupidajate ja töötajatega rääkides tuleb välja, et üks kohalike klientide liikumise mõjutaja on pidev maksude tõus. Neile on see jätnud mulje, et inimestel jääb vähem raha kätte. „Tahaks

alati loota, et läheks paremini kui eelmisel aastal, aga mul on tunne, et inimesed räägivad, et neil maksude tõttu eriti palju raha kätte ei jää,” rääkis Jundas.

Sama tunnistas ka Saluäär Hermanist. Ta lisas, et veel mõjutab klienti ilm. „Inimesed enam ei käi nii palju väljas söömas: ilmselt mõjutavad maksutõusud. Kuid kolmapäeval, kui sadas paduvihma, liikusid inimesed ikka ja õhtul olid siseruumi lauad pea kõik täis. Ilm ei heiduta, sest väljas on soe ja seetõttu leiab inime-
mene tee meie juurde üles,” rääkis Saluäär.

Mõned tellivad kehva ilmaga toidu hoopis koju. „Bolt on meil partner. Toitu tellitakse iga päev erinevalt, aga kehvamate ilmaga kasutatakse äppi rohkem,” rääkis peatänaväärse Pizza Grande töötaja Vahur Kuuskmann.

Suvesündmustest loodetakse tulu

Enim ootavad kohvikud Haapsalu suursündmuse, mis toovad tihedad ja tulused tööpäevad. „Kõik sõltub üritustest, mis tulevad. Mullu asus Ameerika auto-de laager siin, tänavu mitte ja see jälle mõjutab. Valge Daami päevad on tulekul, need toimuvad siin mere ääres Aafrika rannas ja sealt võib oodata rohkem kliente,” ütles Põial-Liisi pidaja Urve Jundas. „See eeldab veidi rohkemat tööjõudu ka. Õnneks meil töötab palju noori, kes kooli vahel tahavad tööd teha.”

Samuti ootab üritusi Talumehe kõrts. „Suveilma pole palju olnud, mis on klientide tulekut vähendanud. Aga vinguda ei saa, sest ürituste ajal on rahvast alati rohkem kui tavaliselt,” rääkis kõrtsi teenindaja Kelly Kallaste.

„Tööga on nii, et kui toimub mõni üritus, siis on tööd rohkem, aga kui on halb ilm, siis on päris igav,” võttis Grete Iloni Imedemaa jäätiseputkas kokku.

Suurt osa Haapsalust ähvardab üleujutus

Kliimaministeeriumi üleujutus-
te kaardi järgi on kord kümne aasta jooksul Läänemaal veetase 1,8 meetrit, mis toob kaasa suure üleujutuse.

Kaardi järgi on suur üleujutus-
oht Paralepast Herjavani, aga vesi lõikaks kord kümne aasta jooksul läbi ka maismaaihenduse Noarootsiga ja jätaks vee alla suure osa Matsalu rahvuspargist.

Haapsalus jääb kord kümne aasta jooksul kaardi järgi vee alla promenaad, kogu väikese

Üleujutuse korral jääb Haapsalu promenaad vee alla.

MALLE-LIISA RAIGLA

viigi ümbrus ja rannik. Uuemõis-
sas ja Herjaves ulatub üleujutus-
ala kohati Tallinna maanteeni.

Ministeerium on määratlenud
üleujutus-
alad lisaks kümne aasta vaatele ka 50, 100 ja 1000 aasta vaates. Kord tuhande aasta jooksul üle-
tab veetase kaardi järgi 2,95 meetri piiri ja vee alla jääb kogu Para-
lepa piirkond Valgeväljani välja.

Kliimaministeeriumi hinnangul aitavad uuendatud kaardid senisest paremini hinnata võimalikke veetaseme tõuse ning

kavandada vajalikke ennetavaid
meetmeid nii ruumilises planeerimises kui ka kriisijuhtimises.

Kliimaministeeriumi veeosa-
konna nõuniku Agne Aruvälja sõnul on üleujutuste ennetamiseks ja nende mõjude leevendamiseks võimalik tegutseda juba enne, kui vesi tõuseb.

„Kõige kulutõhusam on arvestada üleujutusriskidega juba planeeringute koostamisel – näiteks mitte kavandades elamurajoone üleujutusohhtlike lammialadele.

Seevastu võib sellised alad kavandada rohealadeks, mis suudavad vee ajutiselt vastu võtta ja sedakaudu üleujutuste mõju leevendada. Samuti tuleks ohualadel määrata hoonete esimese korruse ja tehnovõrkude kõrgus turvalisel tasemel,” kommenteeris Aruväli pressiteates.

Kaardid on avalikul väljapane-
kul 19. detsembrini. Selle aja jooksul saab esitada ettepanekuid ja sügisel toimuvad arutelud.

MALLE-LIISA RAIGLA

● JUHTKIRI

Teadmata ulatusega sissetung

Seni rohkem Harjumaal peavalu põhjustanud Hispaania teetigu seadis end Haapsalus vähemalt viie aasta eest sisse ja tõenäoliselt ei saa temast lõplikult lahti ei siin ega ka mujal Eestis enam kunagi.

Kui ulatuslik liigi levik siin on, ei tea täpselt aga keegi. Keskkonnaameti teokaart näitab levi-ku kohta vaid seda, mida inimesed ise veebilehel oleva teatevormi kaudu edastavad. Võib arvata, et see on vaid jäämäe tipp.

Ülevaadet kahjuri leviku ulatusest ei ole ka Haapsalu linnavalitsusel. On vaid hinnang, et olukord on hullemaks läinud. Sel nädalal saatis linnavalitsuse ametnik e-kirjaga meeldetuletuse, kuidas koduhoovis võõrnälkjate vastu võidelda ja et leidudest antaks keskkonnaametile teada. Asi seegi. Kuid see on linnavalitsuses alles kaalumisel, et kas panna surnud nälkjate kogumiseks välja konteiner, et inimesed ei peaks neid koduaias auku ajama. Mida seal kaaluda on?

2020. aastal ilmus Lääne Elus esimene lugu, et Kreutzwaldi tänava aedades on Hispaania teeteod. Paistab, et linnavalitsus pole viis aastat võtnud vaevaks uurida, kui kaugele võõrliik levis. Keskkonnaameti hinnangul ei ole olukord Haapsalus halb, sest peamiselt on teated võõrnälkjatest teokaardile jõudnud 2020. aastal ja pärast seda üksikuil juhtudel. Äkki peaks riigiamet tegelema seirega natuke põhjalikumalt, selmet teha üleskutse, et aiapidajad otsiksid kodulehelt üles viite veebikaardile, kus kahjurist teada anda? Ühest Haapsalu aiast korjati ühel päeval korraga üle saja Hispaania teeteo, mille kohta ei ole kaardil märget. Selle põhjal võib aimata, kui efektiivne selline teavitamine on.

● TEISED LEHED

Kes päästaks joodikut?

POSTIMEES. Hiljuti postitas arstiks õppinud endine ajakirjanik Toivo Tänavsuu sotsiaalmeedias murelikke mõtteid erakorralisest meditsiinist ja joodikutest. EMO on tema hinnangul justkui üksik sõdur lahinguväljal, sest joodikutega ei taha asju ajada ei sisearst ega psühhiaatriakliinik, nendega ei soovi tegeleda politsei ja lähedasedki hoiavad eemale, kirjutab Postimees juhtkirjas.

Enamasti on alkohoolik peagi pärast pesemist ja ellu äratamist taas uute hädadega tagasi. Ja EMOs teda aidatakse, sest tegemist on ikkagi inimesega, kelle surma meedikute ametivanne ei luba enda südamele võtta. Nii see ring kordubki, päevast päeva, aastast aastasse. Seni, kuni napsuvenna tervis vastu peab, ent tervis on neil sageli raudne.

Kui inimene on juba kord haigestunud, siis on lisaks ravile tähtis koht hilisemal taastusravil. Selles on meie meditsiinisüsteemil veel arenguruumi. Haiglad on varustatud aparatuuriga viimase sõna järgi, millega saab patsienti igatpidi uurida, ent mis saab pärast haigla uste sulgumist? Patsient võib vajada nõustamist, füsioteraapiat, harjutuste õpetamist.

Harjutusi peab ta tegema muidugi ise – see ongi tema oma vastutus. Ja tulles tagasi joodikute juurde – joodik peab tahtma terveks saada. 99 protsendil juhtudest tähendab see täielikku alkoholist loobumist, kuna alkohol on osutunud tugevamaks ning pitsile järgneb pudel ja mitmenädalane tsükkel.

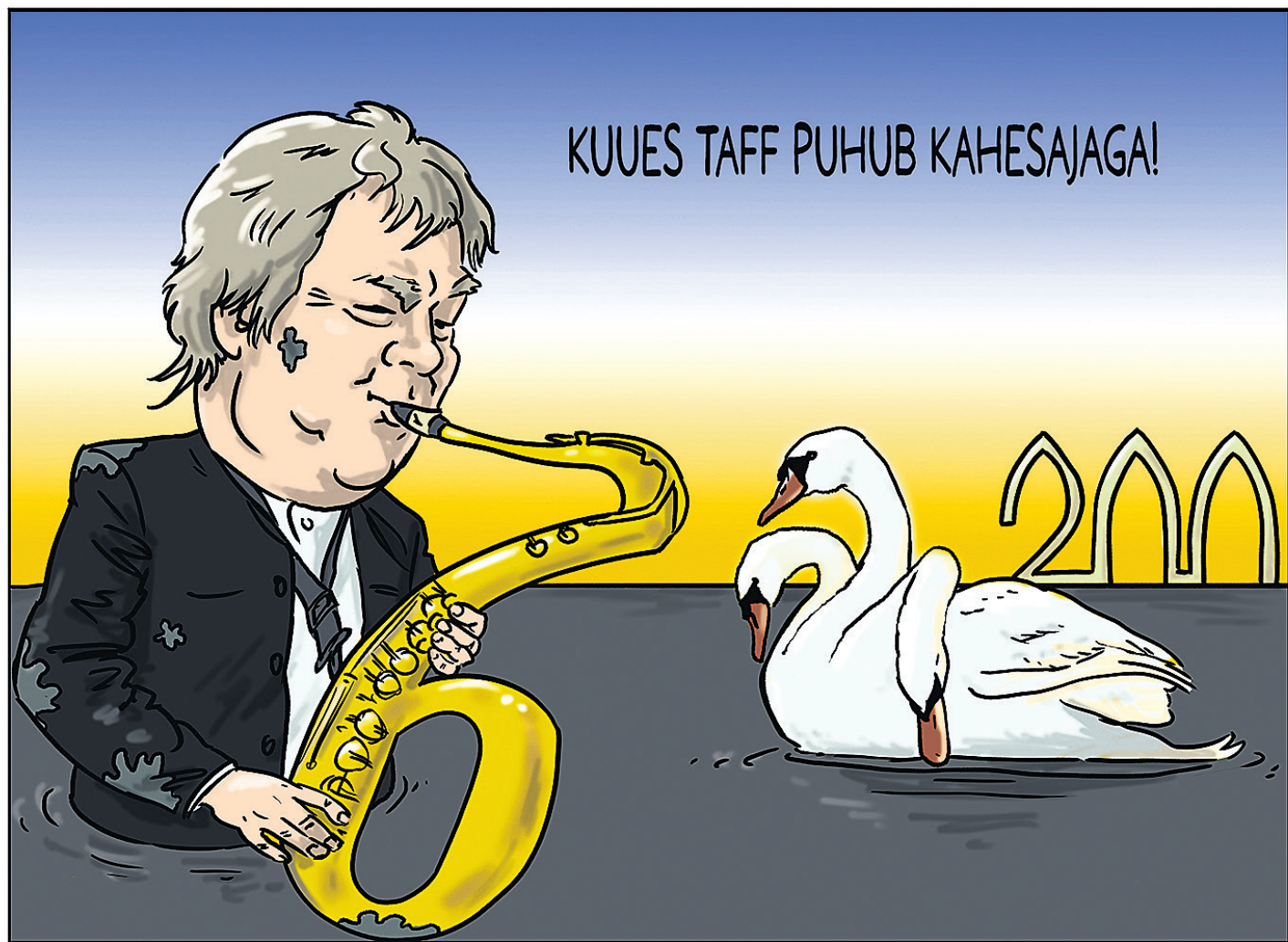
Postimehe meelest peab meditsiinisüsteem ja ühiskond laiemalt muutma suhtumist napsusõpradesse. Lootuse küla näitel on vaja rajada või toetada samalaadseid tugikülasid. Alkohoolikute puhul tuleks aga hoiduda õpitud abituse kultiveerimisest ning sisse seada trahvikaardisüsteem. Joodikut aidatakse vaid teatud arv kord, pärast mida seatakse abisaamise tingimuseks, et ta läheb rehabilitatsiooni ja läbib selle edukalt. Või siis suunatakse sundravile.

● LAUSELAEN

„Igal aastal saame mööda pükse, aga ikkagi hakkame külvama.”

Põllumees **Einar Pärnpuu** põllumajandustoetuste vähenemisest. Lääne Elu, 17. juuli

NÄDAL

30 000 eurot, mis avas lapsevanemate silmad

Viis aastat tagasi korraldas juba nõukogude ajal ilmuma hakanud lasteajakiri Täheke sõnavõistluse. Võistluse võitis Ida Ojamaa Tartu katoliku lasteaiast, kes pakkus ingliskeelse sõna *influencer* vasteks uudissõna suunamudija.

Tagantjärele tarkusega tundub sümboolne, et edukalt käibele läinud uudissõna pakkus välja koolieelik, sest just Ida põlvkonna poisid-tüdrukud elavad maailmas, millest nende emad ja isad midagi ei tea. Rääkimata vanaisadest-vanaemadest.

Seda, kui suur on lõhe meediatarbimises eri põlvkondade vahel, tõestas üleeile mõneks tunniks Eestit külastanud ameerika juutuuberi ehk suunamudija IshowSpeedi visiit.

Jätan siinkohal kõrvale 19aastase kodanikunimega Darren Jason Watkins juuniori kohtumise peaminister Kristen Michaliga Stenbocki majas. Selle kohtumise pärast on peaministrit kõvasti kritiseeritud, aga erakordselt ebapopulaarset Reformierakonna esimeest ja valitsusjuhti materdatakse viimasel ajal niikuinii ükskõik millisel ettekäändel.

Ka mina olen tavaline täiskasvanu, kes polnud IshowSpeedist üleilmseni mitte midagi kuulnud. Aga kui üle-eile õhtul tuli külla sõber oma teise klassi lõpetanud tütreaga, siis küsisin: „Kas sina tead IshowSpeedi?”

„Muidugi,” vastas tüdruk ja matkis momentaanselt IshowSpeedi keha keelt. „Meie klassis vaatavad teda kõik poisid.”

Seepärast ei ühine ma oma eakaaslastega, kes 44 miljoni jälgijaga IshowSpeedi riiklikult korraldatud vastuvõtu pärast nii peaministrit kui ka ettevõtluse ja innovatsiooni sihtasutust (EISA) materdavad.

Loomulikult tundub 30 000 eurot tavalise inimese jaoks suur summa, aga riigi turundamise muude kulutustega võrreldes on see peen-

HANNES RUMM
kolumnist

raha, sest EISA eelarve on 250 miljonit eurot.

Turundusspetsialist Hando Sinisalu hinnangul ei saa ajakirjanikud aru, et suunamudijad nagu IshowSpeed on tänapäeval sageli suurema mõjuga kui ajakirjandusväljaanded. „Eesti tuntus maailmas on väike ja igasugune pingutus selle parandamiseks on tähtis. Tuntus on parim julgeolekugarantii,” kinnitas Sinisalu ühismeedias. „Täna noored IshowSpeedi fännid on homsed senaatorid ja on hea, kui nad Eestist midagigi kuulnud on.”

Ajakirjanikud on edukate suunamudijate peale armukadedad, sest Malluka mastaapi tegelased on neist populaarsemad ning ka teenivad rohkem. Kui välisminister Margus Tsahkna võttis mullu riigi raha eest India visiidile kaasa suunamudija Karl-Gustav Kurni, siis rooskas ajakirjandus teda kõvasti.

Aga mis te arvate, kui suure summa eest sõidavad ajakirjanikud tänavu kaasa presidendi, peaministri, välisministri ja kaitseministriga? See summa on kindlasti kuuekohaline. Seega on suunamudijate halvustamine ajakirjanikelt selgelt kahepalgeline käitumine.

● **Saime teada, et lisaks BBC-le, New York Timesile, Fox Newsile ning teistele palju tsiteeritud üleilmset mõju omavatele meediakanaleile on olemas veel suur ühismeediamailm.**

Ent teine tähtis tahk juutuuberi külaskäigu puhul oli asjaolu, et tänu sellele saime targemaks. Saime teada, et lisaks BBC-le, New York Timesile, Fox Newsile ning teistele palju tsiteeritud üleilmset mõju omavatele meediakanaleile on olemas veel suur ühismeediamailm. Ja selles maailmas elavad meie tiinerid ja varatiinerid, sest neile on kõige tähtsam meediakanal ühismeedia.

Neil on oma eestikeelsed lemmikud, aga ka üleilmsed ebajumalad, kes mõjutavad nende maailmapilti ja väärtushinnanguid nii heas kui ka halvast.

Masendavalt palju on Eestiski neid poisse, kes on sattunud *manfluencer* Andrew Tate'i mõju alla. See mees sisendab kümnetele miljonitele poistele kogu maailmas naiste vihkamist, õhutab naistevastast vägivalda ning ülistab isaste ülemvõimu.

Aga tagasi IshowSpeedi juurde, kes on Tate'i taustal süütu teismeliste meelelahutaja. Väga ilmekalt kirjeldas juutuuberi tekitatud ahaa-elamust somes teleajakirjanik ja suhtekorraldaja Urmas Vaino.

„Mulle tundub, et see raha on juba tagasi tulnud! Ja vahetu heaoluna tuhandete Eesti inimeste, Eesti perekondade jaoks!” väitis Vaino. „Kui palju on neid perekondi, kus tekkis arutelu, et kes see tegelane on, kui palju ja miks laps teda jälgib? Ja selle pinnalt vestlusi, mida väga ammu oleks pidanud pidama? Ma ei oska öelda ühtegi kultuurinähtust, mis sellisel moel oleks ühendanud poisse.”

KUTSUMATA KÜLALISED

Hispaania teetigu teeb peavalu ka Haapsalus

Tänavune niiske ilmaga suvi on Hispaania teeteole soodne ja võõrlik ähvardab oma levikut linnas laiendada.

JUHAN HEPNER
juhan@le.ee

Üks paik, kus Hispaania teetiguid Haapsalus leida võib, on Kalda ja Kreutzwaldi tänava piirkond. Kalda tänava ääres elav Linda Tomsen rääkis Lääne Elule, et korjab neid oma koduaiast juba kolmandat aastat. Tänavu on olukord kutsumata külalistega eriti hulluks läinud.

„Olin nüüd paar päeva ära ja naastes tegin õhtul aiale ringi peale. Korjasin neid 118 tükki. Hommikuti teen ka ringi peale. Korjan neid iga päev,” rääkis Tomsen.

Hispaania teetead on käinud Tomseni lillepeenra kallal, aga see pole kõik. „Kolm korda olen pannud suvikõrvitsad maha. Need on kõik läinud tigude nahka,” märkis ta. Nüüd on tal suvikõrvitsataimed ümber seatud katted, et neid tigude eest kaitsta.

Limukate hävitamiseks paneb Tomsen nad soolveega purki. Mida surnud tigudega peale hakata, on aga omaette küsimus neid katva paksu lima tõttu. Lääne Elu külastajaga ajal seisis aianurgas neli purki surnud tigudega. Tomseni sõnul on see lima nii vastik, et praegu on ainus lahendus tigude matmine. „Seda lima ei lahusta ükski asi.”

Tomseni sõnul võiks linnavalitsus üles seada konteinerid, kuhu elanikud saaksid surnud teod jätta. Sellised surnud võõrnälkjate kogumiskonteinerid on näiteks mitmes Harjumaa omavalitsuses. Haapsalu linnavalitsuse linnakeskkonna spetsialist Briti Klimberg ütles, et näljakonteinerite teemat on arutatud ja nende kasutamine on kaalumisel.

Levik ilmselt laiem

Hispaania teetigu on Haapsalus olnud juba vähemalt viis aastat. Lääne Elu kirjutas 2020. aastal, kuidas inimesed neid Haapsalu keskkonnas Kreutzwaldi tänava ääres oma hooivest avastasid. Klimbergi sõnul pole linn varem Hispaania teetigude arvukust kaardistanud, aga olukord selle liigiga on nüüd kindlasti hullemaks läinud.

Läänemaale laieneb järgmine kauplusekett

Taebla bussijaama kõrvale kerkib ligi miljoni euro eest Meie toidupood – üle 60 kauplusega keti esimene äri Läänemaal.

Meie toidukaupade jaeke ti nõuniku Tarmu Kurmi sõnul võiks kauplus paari aasta pärast uksed lahti teha. „Kui oleme konservatiivsed, siis paar aastat. Kui saab kiiremini, siis on hästi,” ütles ta. „Ehitame kiiresti, kolme-nelja kuuga, aga elu on näidanud, et detailplaneeringu peale võiks minna aasta. Siis saab projekteerimise hakata.”

Detailplaneeringu algatamise kiitis Lääne-Nigula vallavalitsus heaks sel nädalal.

Uues poes võiks Kurmi sõnul tööd saada viis inimest. „Kui ütlen viis, siis on see tõele lähedal,” märkis Kurm.

Linda Tomsen näitab värsket teosaaki. Maha matmist ootas neli sellist purgita teetiguid.

Kuidas Hispaania teetigu ära tunda?

- Oranz või pruunikas limane ja krobeline tagakeha.
- Mantlikilbil on liivapaberi muster.
- Hingamisava on pea lähedal.
- Täiskasvanud isendi pikkus on 7–15 cm.
- Triibuline tallaserv.
- Täiskasvanud isendil on tuhkhall kõhualune.

ALLIKAS: KESKKONNAAMET.

Keskkonnaameti veebipõhisel teokaardil, kuhu saab ise võõrnälkjatest teada anda, joonistubki Hispaania teete suurema levikualana Haapsalus välja Posti ja Kalda tänava vahele jääv eramute ala. Hulk kaardil olevaid teateid pärineb viie aasta tagant. Praeguseks on võõrlik tõenäoliselt juba laiemalt levinud.

Juuni lõpus ilmus sotsiaalmeediasse näiteks postitus, kus anti märku Hispaania teetigudest Rannarootsi keskuse lähistel. Teokaardil on aga sellest nädalast pärinev teade Haapsalu maapiir-

konnast, Tanska ja Mäeküla piirilt, kus avastati samuti Hispaania teetigu. Samast paigast pärineb muustugisene fotoga teade Hispaania teeteadest.

„Kindlasti on tegelikkuses märkamisi rohkem, seega kutsume üles leidudest teokaardil teada andma,” ütles keskkonnaameti loodushoiutööde büroo peaspetsialist Maria Rätsep.

Klimbergi sõnul võõrnälkja tõrjumisega munitsipaalmaal praegu ei tegeleta. „Niitmisega hoiab pargid puhtana,” ütles ta.

Tõkkematerjalist suurt abi pole

Eesti maaülikooli taimetervise õppetooli teadur Eha Kruus ütles Lääne Elule, et Hispaania teetigu vastu aitab nende püüdmine. „Kui inimene suudab panna püüdnud välja ja neid regulaarselt tühjendab, siis väheneb arvukus kindlasti,” lausus ta.

„Iseküsimus, kas probleemiga maksab tegeleda ainult siis, kui see on kõige teravam, või võiks sellega tegeleda ka siis, kui kahjurile on ebasoodne aasta. Just

ebasoodsal aastal maksaks püüdnud välja panna, et populatsiooni vähendada,” rääkis Kruus.

See tähendab, et tähtis on Hispaania teetiguid järjepidevalt tõrjuda ka näiteks siis, kui on põuane suvi nagu mõnel eelneval aastal. „Praegu maksab aga samuti igal juhul tõrjega tegeleda, sest vastasel korral läheb asi nii huljulaks, et keegi ei taha enam õues ollagi. Tallinna pool on ju Hispaania teetigude ja mustpeanälkja kogemuse olemas, ega ta meeldi ei ole.”

„Kui soovitakse näljate tõrjeks erinevaid asju raputada taimede ümber, siis see ei pruugi aidata. Nende limakaitse on ikka nii paks, et nad võivad üle minna ka vasklindist, tuhasta ja teistest puistematerjalidest ning lambavillast,” märkis Kruus.

Seda, et looduses teised liigid Hispaania teetigu üldse ei tõrju, Kruusi sõnul väita ei saa. „Kui nad on alles munast välja tulnud, on nad vaid millimeetri või paari pikkused. Iseküsimus on, kas looduslikud vaenlased nad üles leiavad. On segatoidulised mardikad,

Kuidas tõrjuda Hispaania teetigu?

- Korja pidevalt ära täiskasvanud näljaid, sest iga isend võib muneeda väga suure hulga mune.
- Löö leitud näljad kas labidaga pooleks või korja anumasse ning kalla peale keev vesi.
- Näljate meelitamiseks sobivad ka peaaegu tühjaks söödud arbuusikoorid ja õlleanumad, kust neid on lihtsam kokku koguda.
- Suhtle naabritega, et ka nemad korjaksid oma aedadest näljad kokku, muidu on neist võimalu vabaneda.
- Hoia muru madalana, mullapind kobestatuna. Pidevalt kontrolli võimalikke näljate ja munade peitumiskohti.
- Hävita kindlasti ka munad – kalda üle keeva veega.
- Võimalusel soodusta aias võõrnälkjate looduslikke vaenlasi – kohalikud näljajälgid, suuremad mardikad, linnud, siilid. Eriti maitsevad näljad muskupartidele.
- Teomürgi kasutamisel peab olema ettevaatlik – osa mürgist satub ikkagi loodusesse/inimeste enda aeda ja tapab lisaks teetele ka hulga teisi elusorganisme, kes maapinnal ja mullas elavad.
- Veendu, et hävitad invasiivset võõrliiki, mitte meie kodumaiseid näljaid! Lisainfot, kuidas võõrnälkja ära tunda, leiab keskkonnaameti kodulehelt.
- Ajajäätmeid peaks kompostima oma aia piires. Neid ei tohi viia metsa alla, kust teetool on vaba pääs Eesti loodusesse.

ALLIKAS: KESKKONNAAMET

kes söövad kõike, millest jõud üle käib. On ka tigudest ja näljatest toitunud spetsialiseerunud mardikad nagu näiteks jaaniussid, kelle vastsed on väga aplad.”

„Suuremaid Hispaania teeteo kasvujärke söövad väidetavalt näiteks rästad, kärnkonnad ja maod. Küsimus on lihtsalt selles, kas meie aedades on nii palju looduslikke keskkonda säilinud, et seal ka looduslikud tigude vaenlased alles on,” rääkis Kruus.

LÜHIDALT

Supluskohtade vesi on puhas

Läänemaa kolmes ametlikus supluskohtas – Paralepa, Roosta ja Vasikaholmi rannas – on praeguse seisuga merevesi puhas ja sobib ujumiseks.

Roostal võeti veeproov 7. juulil ning Paralepas ja Vasikaholmil 14. juulil. Suplusvee kvaliteeti kontrollib proovide põhjal terviseamet. Kõigis kolmes rannas on kõik tänavu võetud veeproovid korras olnud.

Mitteametlikes supluskohtades terviseamet vee kvaliteeti ei kontrolli.

Juhan Hepner

Koolid saavad seiklusrajad

Uuemõisa lasteaed-alkkool ja Ridala põhikool saavad sügiseks koolihoovi 16 elemendiga madalseiklusrajad.

Haapsalu ehitusnõuniku Aivar Seina sõnul on Uuemõisas raja ehitamisega juba algust tehtud ja nüüd ehitatakse see lõpu ni, Ridalasse tuleb aga täiesti uus seiklusrada. See on planeeritud vana koolimaja otsa umbes 400 m² maalapile.

Kui seikluspargid on valmis, on mõlema kooli juures 16 elemendiga madalseiklusradad.

Ridala kooli juurde ehitab ja projekteerib raja 14 200 euro eest 3park Eesti OÜ, Uuemõisas ehitab 11 700 euro eest raja lõpuni Falador OÜ.

Mõlemal ettevõttel on raja ehitamiseks lepingu järgi aega kaks kuud, kuid Sein lootis, et need saavad enne kooliaasta algust valmis.

Malle-Liisa Raigla

Rannavalve suvi on olnud seni rahulik

Paralepa rannas toimetavad G4S rannavalvurid Jasper Klippberg ja Sandra Toper rääkisid, et tänavune suvi on olnud õnneks ilma suuremate intsidentideta.

Enim on pidanud rannavalvurid tegelema veidi larmakate turistidega, samuti inimestega, kes on oma lemmikloomad randa kaasa võtnud, mis on avalikus rannas keelatud.

Peamised mured, millega rannavalvurite poole pöördutakse, on liival saadud marrastused. Nende puhul on valvurid osutanud väikest esmaabi.

Lisaks uuendavad valvurid neli korda päevas ranna andmeid.

„Avalikus rannas olles tuleb arvestada teistega ja võtta võimalikult vähe koha kaasa. Suuri varje ei soovita kaasa võtta, sest siis jääb rand kitsaks,” pani Klippberg inimestele südamele.

Gert Kääramees

Linn lubas viigi ohtliku silla ära parandada

Haapsalu Väikese viigi ujumiskohas olev ujusild on ohtlikult amortiseerunud: selle laudad vajuvad läbi, on pehkinud ja kinnitustest lahti. Ujususilla piirded on lahti ja kõiguvad ohtlikult silla küljes. Silda maismaaga ühendav käigutee on pehkinud laudadega vee all ning veetemperatuuri näidanud termomeeter pooleks murtud.

„Linnahoolitus parandab ohtlikud vead ära,” lubas Haapsalu ase-linnapea Innar Mäesalu. „Aga tõesti – sild on juba üsna amortiseerunud, nii et plaan oleks uueks hooajaks sinna uus sild tellida.”

Väikese viigi rand on Haapsalu populaarseim ujumiskoht, mis ei ole ametliku rannana registreeritud. Väikeses viigis hakkavad haapsallased kevadel ujumas käima varem kui teistes paikades ja suplejaid jagub seal iga päev varahommikust hiliste öötundideni. Suur osa suplejatest läheb vette just ujusillalt.

Malle-Liisa Raigla

Meie toidukaupade pood kerkib vana tööstushoone asemele.

Lääne-Nigula vallavanema Jano Randmaa sõnul leidis ettevõtte ise erakates kinnistu, mis neile sobis. Ja pöördus siis detailplaneeringu asjus vallavalitsuse poole.

Kurmi sõnul olid vanad ja väsinud olemisega tööstushooned

Taebla bussijaama kõrval neile ammu silma hakanud. Need lammutatakse maha ja tühjajana seisnud tondilossi asemele kerkib uus maja. „500–600 ruutmeetrit ehitusalust pinda,” märkis Kurm. Ettevõtte arvstab veidi alla ühe

miljoni euro suuruse investeeringuga. Rajatakse ka parkimisplats.

Üle 800 elanikuga Taeblas tegutseb Coop toidupood, mis jääb uuest kauplusest mõnekümne meetri kaugusele – bussijaamast teisele poole. Neljapäeval bussi oodanud mees ja naine arutasid, et ega otseselt uut poodi vaja ei ole, sest ümber ehitatud Coop on olemas. Kui, siis ehk konkurents mõttes. „Aga üks Coop delegeerib nagunii hinnad,” ütles mees. „See on muidugi hea, et midagi maale tuleb,” sõnas naine. „Seni on olnud nii, et kõik pannakse kinni.”

„Kuigi Coop on olemas, võiksime ära mahtuda,” ütles Kurm. „Kliendid võivad kindlasti. Käivadki mõlemas poes.”

Randmaa sõnul on kohalikega jutuks tulnud, et uut poodi ooda-

takse. „Mõni on isegi üllatunud, et maale keegi midagi tahab ehitada,” ütles Randmaa.

Üle 30 aasta tegutsenud Meie toidukaupadel on Eestis üle 60 poe, mis asuvad maal ja väikelinnades. Kuigi poed tegutsevad ka olemasolevates hoonetes, on viimastel aastatel ehitatud täiesti uued majad. „Koo kuu aja pärast avatava poega Rae külas on täiesti uusi hooned 23,” ütles Kurm.

Kurmi sõnul on Meie toidukaubad avanud viimastel aastatel keskmiselt neli uut kauplust aastast.

Meie toidukaupade omanik on Tapale registreeritud AS RRLeht, mille omanikud on Rein Reinvee, Toomas Pöld, Jüri Suurkivi, Veiko Karp ja Ilmar Raap.

KAIE ILVES

● LIIVI KOGUKONNA VEDUR

Liina Meta Kuuskman: elu kui kaleidoskoop

Mõnikord tundub, et inimene mahutab endasse terve maailma. Mitte ainult oma elu ja valikud, vaid terve kogukonna, ajastute ristumiskohad, kultuuripärandi ja tulevikuvisioni. Üks selline on Liina Meta Kuuskman.

RISTO UNT
info@le.ee

Kui Kuuskmanilt küsida, kes ta on, siis ei tule vastuseks kiire ametinimetus. „Ma olen virulane,” ütleb ta selge ja lihtsa siirusega. „See on minu identiteet.”

48aastase Kuuskmani elutee on kui kaleidoskoop – pidevas liikumises, värviline, ootamatu ja samas harmooniline. Ta on elanud 20 aastat Soomes, kus ta tööilmale oma lapsed, töötas teatrigrimeerijana ning õpetas noori sama ametit tundma ja armastama.

Grimeerijana osales ta aktiivselt erinevates teatriprojektides. Ta võitis mitmel korral grimeerimise meistriõistlused, kogudes aastate jooksul kõik poodiumikohad. Samuti osales ta maailma meistriõistlustel, kus saavutas auväärsel kolmanda koha.

Kuigi Soome elust räägib Kuuskman soojalt – „ma armastan soome keelt ja kultuuri” –, saabus ühel hetkel äratundmine: kõik unistused on täidetud. Oli aeg tagasi pöörduda.

Tagasitulek ei olnud pelgalt geograafiline muudatus – see oli suur muutus elustiilis ja igapäevastes toimetustes. Kõigepealt viis tee teda Virumaale vanaema talu, kus ta pööras selja teatrietendustele ja võttis vastu sootuks teise publiku: kitsed.

„Kui keegi siis küsis, millega tegelen, ütlesin, et olen lüpsja,” muheleb ta. „Maal on asjad teisi. Kui linnas on kõik käe-jala juures, siis maal tuleb asjad ise luua.”

Virumaal tegutses Liina veel Maaavalla kajas. Sealt edasi töi elukäik ta Läänemaale Liivile. „Mu mees on siit pärit,” ütleb ta.

Vana koolimaja kui maailma naba

Liivil on Kuuskmanist saanud kogukonna vedur. Kogukond tähendab talle palju enam kui lihtsalt inimeste kokkutulek. „Kogukonda saab vaadata mitmel tasandil. On kohapealne kogukond, kes siin elab. Aga ka need, kes üle Eesti siia kokku tulevad. Lisaks neile on kogukonna üdi – need, kes tõesti toimetavad. Inimestelt ei saa eeldada ühesugust võimekust ja aktiivsust. Aga minu silmis on kõik võrdselt kogukonna osad, isegi kui nad pole nii aktiivsed.”

Samas tõdeb ta, et aktiivsust võiks alati rohkem olla – seda ei ole kunagi liiga palju. Kui ta esimest korda siinses kogukonnas tegutsema hakkas, ei tundnud ta pea ühtegi inimest. „Ainus, keda olin kohanud, oli raamatukogutädi. Temalt sain koolimaja võtmed.”

Kogukonna keskpunktiks on saanud Liivi koolimaja, kuhu Kuuskman sattus esimest korda aastate eest. „Esimest korda majja astudes oli maapind must ja porine – tollel aastal oli tali väga lumevaene.”

Koolimaja teisel korrusel krigisid vanad põrandalaudad, ruumid olid täis tolmuga ja aegade jooksul kogunenud kola. Aga siis ta leidis

Liina Meta Kuuskman õpib praegu Soomes pärandnahkuriks ehk keemiavabalt loomanahkade töötlemist.

RISTO UNT

klaveri. „Mulle meeldib endale Valgret mängida. Sedasi ma seal istusin ja mängisin. Ning siis ma taipasin, et see koht väärrib elu.”

Koolimaja on tema eestvedamisel palju muutunud – toad on remonditud, õue on rajatud küla-kiik ja varjualune. Nüüd mõeldakse WC remondist ja keraamikaoakonna laiendamisest. „Vahel peab lihtsalt kirja panema, mis tehtud, muidu ei saa ise ka aru,” ütleb ta naerdes.

„Arvan, et kuna ma ei ole siit pärit, siis näen siin rohkem võimalusi kui need, kes on kogu elu siin elanud,” ütleb Kuuskman. Talle ei ole Liivi lihtsalt väike küla – see on tema maailma keskpunkt. Siin ta elab, loob, kasvatab last ja viib ellu unistusi, mis on aastate jooksul kogunenud.

Elu Liivil kui privileeg

Lisaks ürituste korraldamisele on Liina õpetanud üle saja inimese kipsetama.

2022. aastal pälvis Liina aasta külalülitajata tiitli, aga ülemäärata erinevaid tunnustusi ei tähtsusta. „Tunnustused on muidugi toredad – mõnel määral isegi vajalikud, eriti kui tahta midagi korraldada või uusi ideid ellu viia. Siis on hea, kui on midagi, mida CVsse kirja panna. Aga ma ei tegutse kunagi tunnustuste nimel. See ei ole mulle prioriteet.”

„Kui teha midagi oma sisemise kutse ajel, seda, mida on päriselt vaja teha, siis ei mõtle sellele, kas keegi hiljem tänab või mitte, ei

oota tingimata tunnustust,” lisab ta. „Usun, et elu toob need asjad sulle hiljem tagasi – omal moel ja omal ajal. See on natuke nagu laste kasvatamine: ei saa oodata tänu igal sammul, aga ükskord tuleb see tunne, mõistmine, et kõik on olnud õigel kohal.”

„Tegelikult elangi juba oma unistuste kodus,” ütleb Kuuskman rahulikult ja veendunult. „Aga loomulikult on mul ka unistusi selle koha tuleviku suhtes.” Ta mõtleb korra ja lisab: „Soovin, et Liivit teatakse mujal Eestis ja miks mitte kaugemalgi. Veelgi tähtsam on, et siinsed inimesed ise oskaksid oma kodukohta väärtustada. Et see ei tunduks neile lihtsalt paik, kus nad peavad elama, vaid et nad tunneksid, et on privileeg siin elada.”

Kuuskmani unistus on lihtne ja tuleb südamest: et Liivile koliks rohkem noori peresid. Eks see ole iga natuke väiksema koha unistus.

Kes teeb, see jõuab

„Mulle meeldiks, kui siin koolimajas oleks veelgi rohkem tegutsemist. Et sellest, mida siin teeme, sünniks midagi, mis on tähtis mitte ainult mulle, vaid ka teistele siin elavatele inimestele,” räägib Kuuskman.

Ta meenutab muigega, kuidas korraldas koolimajas esime-

si üritusi – siis tuli sageli pärast melu ükski jääda ning ise kõik ära koristada. Nüüd on asjad muutunud. „See on nii suur rõõm, kui ma saan pärast üritust koju minna ja tütrele öelda: tead, ma ei pidanudki täna üksi koristama,” ütleb ta naeratades. See näitab tema sõnul, et inimestele lähivad asjad korda.

„Mulle meeldib endale Valgret mängida. Sedasi ma seal istusin ja mängisin. Ning siis ma taipasin, et see koht väärrib elu.”

Mis silma särama paneb ja ikka uuesti tagasi toob, on sissemine vajadus tegutseda ja luua. „Mõnel on seda rohkem, teisel vähem, aga mina elan oma elu nii, et saaksin oma unistusi ellu viia,” ütleb ta. See ei ole pelgalt soov midagi ära teha, vaid sügavam side paigaga ja tunne, et panus loeb.

„Olen oma vanaema laps,” lisab Kuuskman muigega. „Tema korraldas ka alati igasuguseid üritusi – kuidas ma siis ise vähem saaks teha?”

Kui Kuuskmanil oleks võimalus midagi nooremale iseendale öelda, oleks see sõnum lihtne: „Tee need lollused ära, mis sa ära tegid. Sest vanana sa neid enam teha ei taha.” Ta usub, et elu tuleb elada julgelt ja vigadega – need on osa teekonnast.

„Ega ma midagi ei kahetse ka. Ilma minevikuta poleks ma see, kes ma täna olen. Ja ma meeldin endale,” ütleb ta naeratades. „See, kes teeb, sellel satub elus ka vigu. Ja kes jookseb, see kukub, aga tähtis on ikka püsti tõusta.”

Kui Kuuskman üldse midagi kahetseb, siis ehk ainult seda, et ei õppinud lapsena viiulit mängima. „Jätsin viiuli igale poole maha, lootes, et keegi varastab ära. Aga see jõudis ikka ringiga tagasi.”

Õppimine paneb silmad särama

Õppimisest rääkides löövad Kuuskmani silmad särava: „Mulle väga meeldib õppida!” Praegu veedab ta iga kuu viis päeva Soomes, kus õpib pärandnahkuriks – kuidas keemiavabalt loomanahku töödelda ja parandada. „Ütlen naljatades, et olen ühe varbaga Soomes.” See pole lihtsalt hobi, vaid ühe ammuse unistuse täitmine. „Varem ei olnud mul lihtsalt võimalust sellega tegeleda. Nüüd võimalus tuli ja ma haarasin sellest kinni.”

Tulevikus loodabki ta nahatööle pühenduda ja jagada pärandnahatöö oskusi oma kogukonnas – miks mitte just Liivi koolimajas. „Kui ükskord vanaks jään, siis tahan olla kodus, lauda kõrval, teha käsitööd ja õpetada seda ka teistele. Selline mälupilt mulle igastahes tekib.”

Kui küsida, millist ametit Kuuskmani nimele lisada, siis ühest vastust ei tule. „Olen olnud sepp, gri-

meerija, projektikirjutaja, ürituste korraldaja... vajadusel koristajast peaesinejaks,” naerab ta.

Ta on inimene, kellel piire justkui pole – kui midagi on vaja teha, siis õpib ja teeb. Nii juhtus ka torupilliga. Aasta eest sai Liina eestvedaja stipendiumi ja otsustas selle eest õppida torupilli mängima. Algas oli praktiline: „Mul oli turul kogu aeg vaja torupillimängijat ja ma lihtsalt ei saanud sinna kedagi.”

Pärast kõnet oma lapsepõlve muusikaõpetajale ostis ta endale torupilli ja alustas tundidega. Peagi tuli esimene ülesastumine festivalil, milleks ta harjutas oma kitsedele mängides. „Siis sain mehele öelda, et teie alustasite küläpubides, aga mina lähen kohe festivalile. Eks seal mõtlesin küll, et millega ma jälle tegeelen, aga festivali lõpuks tuli juba üsna ilusti välja.”

Muusika on Liina elus olnud alati ja esimest korda asus ta muusitseerima esimeses klassis. Ta tuleb pillimängijate suguvõsast – mõlema vanema sugupuul on muusikaga seotud.

Esimene mälestus pilliga on aga klaveri saabumine lapsepõlvekoju. „Tahtsime mustvalge teleka asemele värvilist, aga toodi klaver.”

Lõpetuseks lisab Liina, et tema elu üks suurimaid rõõme ja toetajaid on tema tütar: „Ta palus mul kindlasti öelda, kui tore tütar mul on. Nii et – jah, mul on väga äge tütar.”

● TEATRITALU

Saueaugu suvelavastus: kahe maailma vahel

Lavakunstitudengite Robi Varuli ja Joosep Lõhmuse „Puusselööja ja pilviskäija” põhineb päriselul ja toob vaatajate ette winnebago indiaanlase loo.

KAIE ILVES
kaie@le.ee

Neljapäeva pärastlõunal mähkub Saueaugu teatritalu rambesse leitsakusse. Kuskil ei hingelistki. Isegi kassi mitte. Kõik seisaks just nagu paigal, lehtki ei liigu, ainult parm piriseb pea ümber, eirates vaakumit.

Siis tuleb nurga tagant tiidsal sammul noor mees. Sätib keskenudunud ilmel midagi vigvamitaolise ehitise juures. Ainult pulgad on püsti. Pulkade vahel maas lõustab suur must pada.

„Selle viin minema,” ütleb mees, lavakunstikooli 32. lennu tudeng Robi Varul, sest see ta on.

Sikutab õnnesanuma kauge male, vaateväljast ära, et see kaamerasse ei jääks. Fotograaf teeb Varulist pilti. Ilma pajata. Pada oli prooviks. „Katsetasin üht asja,” ütleb Varul. Esietenduseni on jäänud nädal aega. Kõik on veel pooleli, paistab läbi nagu õhk vigvami katmata ribide vahel.

Luksus süveneda

„Eks ta sellises kohas ole, kus lõpp paistab, aga sinna on vaja jõuda,” ütleb Varul vastuseks küsimusele, kui kaugel lavastus on. „Kõik otsused, mis nende päevade jooksul teeme, on tehtud täieliku meelekindlusega, et seda me laval tahame näidata.”

„Puusselööja ja pilviskäija” on Varuli diplomitöö, päris esimene oma lavastus. On või? „Võib nii öelda küll, et esimene,” ütleb Varul.

Et see sünnib just Saueaugul, kus teatritalu peremehe Margus Kasterpalu esivanemad on elanud 1890. aastast, on puhas luksus. Saueaugu on koht, kus teatrisaalist väljudes ei lõika sind linnamüra. Teatritalu pakub vaatajale aega ja ruumi, vabadust süveneda. „Minu meelest on see luksus,” kinnitab Varul.

Proovid algasid juunis, kui Saueaugul mängiti „Kotka teed taeva all” – Priit Põldma lavastust Nikolai Baturini ainetel. „Saali me siis ei pääsenud. Proove tegime igal pool mujal ümberringi,” ütleb Varul.

Kuhupoole vaadata

Kui „Kotka tee” lõpetas, siis kolis „Puusselööja ja pilviskäija” järgmisel päeval teatrisaali sisse.

Laval on puss püsti laua sisse löödud. „Selline ta meil on. Siin hakkab kõik juhtuma,” ütleb Varul lava kohta. Kotkasulg. Emailäm-

Paul Varul toob Saueaugul välja oma diplomilavastuse.

ber. Punane riideräbal nutsakaks keeratud. Rekvisiidid.

Peategelane on Kärpatav Kõu. Õieti ainus tegelane. „Mees, kes enam ei tea, kuhupoole vaadata, kas edasi või tagasi,” ütleb Varul.

Sündinud winnebago indiaanlasena ja elanud 19. ja 20. sajandi vahetusel, sattus Kärpatav Kõu ehk Sam Blowsnake suurte muutuste keskele, mille tõid valged inimesed, kelle ilmavaade erines drastiliselt indiaanlaste uskumustest ja tõekspidamistest.

Ühe reaalsuse kõrvale tekkis teine, mida polnud võimalik eirata. Kärpatav Kõu pidi laveerima kahe maailma vahel. Indiaanlaste kultuur oli tagasivaatav, tarkus tuli esiisadelt. Elati kooskõlas ümbritsevaga. Valge inimene oli progressiivne, järgis kõige viimast, kõige uuemat, moodsamat. „Edasi-edasi-edasi,” ütleb Varul.

Oma loo pani Kärpatav Kõu kirja winnebagode silpkirjas ja loovutas selle 1913. aastal ameerika antropoloogile Paul Radinile.

Selleks ajaks olid valged jõudnud indiaanlaste kultuuri lüüa suured mõrad, põlisrahva traditsiooniline elustiil oli peaaegu hävitatud.

Kaks olekut

Laval on kaks näitlejat nagu ühe inimese kaks olekut. „Puusselööja ja pilviskäijat” võib võtta kui lugu, mida me iseendale enesest räägime. Aga me võime ka valetada. Seega on lugusid või meid endid vähemalt kaks. Ükskõik, mis ajal ja kohas, 19. ja 20. sajandi vahetuse Ameerikas või 21. sajandi esimese veerandsaja lõpu Eestis. Mis teeb „Puusselööja ja pilviskäija” universaalseks.

Kärpatavat Kõue kehastavad teatritalu vana olija Meelis Rämmeld ja lavastaja tuttav tuli- ja Richard Ester. Kui Rämmeld Saueaugu stammnäitlejana Varulile jah-sõna andis, tundis nooruke lavastaja, et asjast võib asja saada. Ester aga on Varuli kooli- vend lavakast. „Tundus hea sümbioos: üks näitleja, kes tunneb

järgmiselt: „Se on se merre limma, mis ses lahes, mis Haapsalo linna al, merre põhjast sada, ja sel wägga wänge hais jures.” Mere-muda on murdeti nimetatud erinevalt, näiteks „lima”, nagu on kasutanud Masing. Veel on öeldud lints, lämu ja vilt.

„Muda” ei ole vaid meremuda või pori (muide, põhjamuda on rannikumurdes pigileeriks kutsutud),

„Puusselööja ja pilviskäija”

- Lavastaja Robi Varul (lavakunstikooli 32. lend).
- Dramaturg Joosep Lõhmus (lavakunstikooli 32. lend).
- Osades Meelis Rämmeld (Endla) ja Richard Ester (Eesti draamateater).
- Kunstnik Marion Undusk.
- Valgus Priidu Adlas (Eesti draamateater).
- Esietendus 24. juulil Saueaugu teatritalus.

ALLIKAS: SAUEAUGU TEATRITALU

kohta, ja teine, keda tunnen mina,” ütleb Varul.

Varuli enda tutvus Saueaugu teatritaluga on veel lühike. „Eelmisel suvel käisin esimest korda. Margus, peremees, kutsus tudengid vaatama, ehk pakub mõnele huvi,” ütleb Varul. „Tulime ja nägime. Mina otsustasin jääda.”

Otsusele järgnes otsing, mida lavastada, mis sobiks just Saueaugule. Lugenud ja mõtisklenud, jäi ta pidama „Ühe indiaanlase autobiograafia” juures. „Pigem naasin. Olin seda varem lugenud,” ütleb Varul.

Paraku ei olnud 2010. aastal Loomingu Raamatukogus ilmunud vihik näidend, vaid jutustus ja omajagu vaimutööd nõudsid vastused küsimusele, kuidas seda teatrikeelde tõlkida.

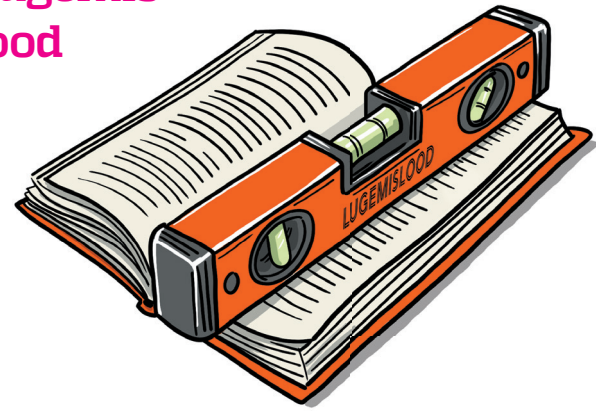
Loo dramatiseeris Varuli kursusevend Joosep Lõhmus. Kõik klappis. Varul ei kahelnud, kui talle ettepaneku tegi, ei kahtle tänini. „Tundub, et jagame sama mõtteviisi,” ütleb Varul.

Istume vanast vasikalaudast ümber ehitatud teatrisaalis, mida saab avada igasse ilmakaarde, nii et ümbritsev – põlispuud, teatritalu ümber laiuvad tasandikud ja taevalaotus – hakkavad kaasa mängima. Saueaugul on juhtunud, et täpselt õigel ajal kärpatav etendusel kõu, ilmub taevasse vikerkaar või vallandub vihmavaling. Neljapäeval paistavad avalil uste vahelt vigvami ribid.

„Mul on hea meel selle üle, kuhu me oleme jõudnud. Siit on vaja edasi minna, aga ma olen väga rahul,” ütleb Varul. Käib diplomilavastuse, aga võiks käia ka Saueaugu teatritalu kohta.

Varul tõuseb ja suundub pada sikutama. Esietenduseni on nädal aega. Kõik on veel ees, paistab läbi nagu õhk vigvami ribide vahel. Järgmine proov on homme.

Lugemis-lood

Nagu gurmeeroog

„See oli pidupäev, kui Loomingu Raamatukogu postkasti tuli,” meenutab Lääne Elu endine ajakirjanik ja kunagine peatoimetaja Lehte Ilves.

Tõsi, see oli 1990. aastatel ja sellest ajast on üksjagu vett merre voolanud. Mitte et väljaanne ise kehvemaks oleks jäänud, aga lõpuks saavad riulid täis ja seinad lõpevad otsa. Lugemise himu mitte.

„Lugemine on mõnu,” ütleb Ilves. Sööd head toitu. Kuulad head muusikat. Loed head raamatut. Hea raamat on nagu gurmeeroog. Kuigi kogu aeg pole nii olnud. On olnud faasis.

Ilves ei mäleta, millal ta lugema õppis, aga kuidagi ta õppis, pidi õppima, sest 4. klassis sai temast kirglik lugeja ja algas neelaja faas. „Lugesin nagu pöörane,” meenutab Ilves. Kas just lastekirjandust, see on iseasi. Palju seda tol ajal oligi.

„Pipi Pikksukka” igatahes ei olnud. See ilmus, kui Ilves oli 17aastane. „Mäletan, et seisin Jõgeva raudteejaamas perroonil, ootas rongi ja lugesin Pipit,” ütleb ta. „Üks omamoodi lugu oli.”

Neelaja faasis hekseldas ta viie kilomeetri raadiuses läbi kõik raamatukogud. Toona neid ikka leidis. „Käisin vabalt riulite vahel ringi. Ma ei mäleta, et oleks olnud lastekirjanduse riulit,” meenutab ta. Laenas raamatu, tuli ja luges tee peal, nina teoses, sest oli oht, et kodus saadab ema vagude vahele või ootab tege- mist mõni teine lapsevanema arvates tarvilik töö ja lugemise himu jääb rahuldamata.

Enam-vähem sel ajal leidis aset intsident, nagu neid neelaja faasis laste elus ikka kipub ette tulema. Nimelt kuulis ta pealt, kui isa sõbraga juttu ajas. Kõrvu jäi „Dekameron” – see äratas huvi. Laps punus raamatukokku ja vahtis riulite vahel ringi. Tuli raamatukoguhoidja uurima, mida laps otsib. Kuulnud, et „Dekameroni” – Giovanni Boccaccio siivutut suurteost –, läks raamatukoguhoidja näost imelikuks.

Täpselt nagu tädi Laine, kellele mina õrnas eas paha aimamata teatasin, et tegin just Raimond Kaugveri „Neljakümne küün- laga” algust. Raamat on raamat ja mis ma vaene hing siis tege- ma pidin, kui ühtegi teist lähikonnas polnud. Aga tädi läks näost imelikuks, tegi napilt „Nonoh!” ja Kaugverist tuli selgitamata põhjustel suu puhtaks pühkida. Nagu Ilvesel Boccacciostki. See on tänini lugemata.

Täiskasvanu privileegi kasutades tassib ta nüüd raamatuko- gust iga kord koju neli-viis parajalt paksu teost. Raamatukogu- hoidja pakub neid helde käega ja tee peal lugema ei pea. Neela- mise faas on asendunud mekkimise faasiga. Näiteks Tokarczuk – Poola nobelist, kelle teosed on eesti keelde meisterlikult ümber pannud Hendrik Lindepuu. Ilves võttis raamatukogust korraga viis Tokarczucki ja luges need läbi. Muidugi mitte neelates, vaid aegamis. „See oli vägev,” ütleb ta. „Olin nii vaimustatud, et rää- kisin kõigi inimestega Tokarczuckist, kuigi see ei pruukinud neid üldse huvitada.”

Aga mis sa hing ära teed, peab ju jagama, kui keegi kirjutab nagu inimene, kes maailma asjadest teab. Nagu „Algus ja teised ajad” – terve sajandi elu ja valu. „Lihtsalt nauding,” ütleb Ilves. „Või Jerome K. Jerome „Kolm meest paadis” – milline lauseehi- tus, milline keel, milline huumorisoon!”

Või „Võlumägi” – Saksa nobelisti Thomas Manni meistriteos, mida Ilves nüüdiskirjandusest väsinuna mekib. Loeb lõigupik- kust lauset ja mõtleb, kuidas tõlkija on osanud selle ümber pan- na, kui meisterlikult. Ja kuidas see veel saksa keeles võis kõlada. „Imetlen keelt. Imetlen tegelasi. Kui delikaatsed ja kenad nad on. Kuidas nad arutlevad. Ideaalidega inimesed.” Puhas gurmeeroog.

KAIE ILVES

Lehte Ilves.

URMAS LAURI

KEELETARK

Lima, lints, lämu ja vilt – see on meremuda

Haapsalu kuurort on 200aasta- ne, nimelt rajati Haapsalusse 1825. aastal esimene mudaravi- vila. Kui Haapsalu kuurort sai 185aastaseks, sündis promenaadil maailmarekord mudavanni- de võtmises. Täna toimub rae- koja ees mudapäev ja saab end mudastada ehk mudaseks teha. „Mudastama” esineb ka vane- mates ÕSides.

Sellest, et mudal on ravioma- dused, kirjutas juba Otto Wilhelm Masing Marahwa Näddala-Lehes (1823): „Häddaline heidab selle mudda sisse, ja mattetakse tedda sellega ülleültse, nenda, et agga pea välja jääb, ja kui seda mõn- ni päew jäersko tehtud, tunneb innimene ennast täies terwises, ja ommast waewast hopis lahti ollewad.” Muda kirjeldas Masing

vaid ka adru, näiteks „Ma lähe too rannast paar koommad muda peend- ra maale” (Reigi). „Muda” üks tähend- us on täiesti, läbini (mudalaisk). Piltlikult öeldes on muda riüetav mustus, teotus (mudaga loopima). Muda on kasutatud tõrjuvates vas- tustes: küsimuse „Kuda?” peale on vastatud „Võta suuga muda”.

Hiiumaal on suisa Muda küla. MONIKA UNDO

● EESTI OMA LUGU

Eero Spriid elustab vaksaliperroonil möödunud

Sel suvel on raudteejaamast saanud omamoodi vaksaliteater. Etenduse „Viimane vaba suvi” lavastaja Eero Spriid lubab pealtvaatajaile naeru, nuttu ja põnevust.

AIVO PALJASMAA
info@le.ee

„Teleseriaali „Õnne 13” seltskonnal on tavaks iga hooaeg lõpetada koosviibimisega,” meenutab Spriid. „Istusime kolme aasta eest stsenaarist Andra Teede koduaias Nõmmel ja seal ta pakkuski välja mõtte teha tükk Nõmme raudteejaamast.”

Spriid kondas Teede ja produtsent Aarne Valmisega mööda Nõmmet, käis vaksalis ja depoo, uudistas vanu villasid, aga lõngakera hargnema ei hakanud.

„Äkki turgatas pähe, et teeme parem loo Haapsalu vaksalist. Tegu on ju ajalooliselt põneva ja huvitava rajatisega, mida omal ajal teati kaugemalgi Euroopas.”

Kohalikus raudteemuuseumis võeti uudistajad lahkelt vastu. Direktor Talis Vare ja teadur Tõnu Tammearu nakatusid samuti ideest ja olid ajalooliste seikade uurimisel igati abiks.

„Teede kirjutas loo esimese variandi. Lugesime. Siis kirjutas

ta teise variandi ja pooleteise aasta eest tundsin, et nüüd peab lavastama hakkama, sest kirjapandu kippus ellu ärkama.”

Eelkõige ohudraama

Tallinnas loodi MTÜ Haapsalu Suveteatri Selts ja proovid võisid alata. Tänavu suvel jõuti trupiga Haapsallu. Kuuele elukutselisele osatäitjale lisandus kaheksa Läänemaa harrastusnäitlejat. Mitte igapähele neist polnud algul tekstilist osa, aga Spriid kirjutas proovide käigus vajalikud repliigid juurde: muidu käivad mööda perrooni nagu tummfilmi tegelased.

„Muidugi on siin perroonil ja jaamahoones tunda ajaloo hõngu,” iseloomustab Spriid etenduspaika. „Mõelda vaid, milline melu käis siin näiteks 1930. aastatel, kui suvitajaid saabus Rootsis, Saksamaalt ja mujaltki, rääkimata tollastest Eesti vabariigi kultuuri-, poliitika- ja ärieliidi esindajatest – kuurortlinnake öitses.”

„Viimane vaba suvi” on Spriid arvates eelkõige ohudraama.

Näidendi tegevus algab 1938. aastal ja lõpeb 1941. Meie rahva mälu on see aeg jäänud valusalt ja traagiliselt kajama.

„Minu põlvkond ja meie lapsed ei ole ise sõdu üle elanud, ometi on eelkäijatelt kandunud meile naha vahele mingi kõhedustunne, mida sisenab suur ja sõjakas idanaaber. See oht oli, on ja jääb. Ajalugu kipub tavaliselt korduma. Pole siis ime, kui noored otsivad kas või ajutist eluaset kusagil kaugemal. Minu endagi poeg Henri, kes töötab IT-vallas, soetas elamise Hispaaniasse ja tütar Eerika tegutses juba aastaid Berliinis arhitektina.”

Kõik vourused ja puudused

Juttu helgemate nootide lisamiseks hakkas Spriid usinasti kiitma lavatüki humoorikaid tahke. Värvikatel tegelastel, kelle dramaturg lõi siinmail elanud inimeste näol, neid küll kirjani kusule ja fantaasiaga oma loomingulises mikserikausis uueks

„Minu arvates on publikul kõige suurem huvi kodumaiste autorite loominguga vastu,” arvas Eero Spriid meile.

tehes, löövad etendusel välja kõigi nende inimlikud vourused ja puudujärgid.

On armastust ja reetmist, eneseohverdust ja kadedust. Nagu elus ikka.

„Olen üsna kindel, et see lugu hakkab rahvale minema,” hindab lavastaja olukorda enne kontroll-etendust. „Proovide ajal näitlejaid jälgides tundsin hetketi kül-

mavärinaid, mingi klomp kerkinuks nagu kurku. Vaatesaalis võib sul naeru järel nutt varuks olla. Emotsionaalne pendel kõigub kiiresti ühest äärest teise. Ja põnevust on ka.”

Tehnikakoolist näitlemiseni

Praegu 75aastane Spriid leidis noore poisina enmast Tallinna polütehnikumi ukse tagant. Teinud edu-

kalt sisseastumiseksamid raadio-aparaatide ehitamise ja tootmise erialale, kutsuti ta komisjoni ette vestlusele, et miks ta just raadioehitajaks tahab saada. Eero-poiss võttis taskust seebikarbi, mille sisse oli meisterdanud transistorraadio. „Sellega oli vestlus lõppenud ja minust sai tehnikumi õpilane.”

Noorukina huvitus ta ka lavalisest liikumisest ja pärast ajatee-

Haapsalu idüllil haprus võib puruneda ühe õhtuga. Vähe

Esmamulje „Viimase vaba suve” kontrollitendusest 11. juulil jäi veidi hüplikuks, kuigi lavastaja käekiri oli selgelt väljaotetav.

Jaamaülem murrab keset perrooni asuval laual habrast neiu-kest, kelle pea ripub üle laua ääre ja kelle suured süütud silmad kisendavad ahastavalt publiku poole.

„Enne võtsime Eestimaa rootslaste käest ära, nüüd võtan mina sinu,” pressib vägistaja kähinal ja kanges eesti keeles läbi hammaste. Ta on neiu kõrvalt haaranud, tema jalad üles rebinud ja ennast nende vahele surunud. Püksirihm on laias kaares eemale lennanud.

Ääretult võigas vaatepilt, milles nagu välgsuhvatusel valgel peegeldub ründaja asiaticlik vallutajakirg ja allajääja neitsilik jõuetus.

Publik jälgib toimuvat halvalt, sest nii selgelt ja täpselt peegeldub lavahetkes kõik see ülekohtus, millega meie maa ja rahvas on oma ajaloos kokku puutunud.

Kõlab aga revolvrilask ja vägistaja variseb perroonile. Esimene vaatus on lõppenud.

Teater kui päris elu

Andra Teede kirjutatud näitemängu tegevus leiab aset kolme aasta jooksul (1938–1941). See oli pöördeline ja ääretult draamatiline aeg tollal elanud inimeste jaoks. Kannatused leidsid tee igasse perre ja nendest tekkinud armid pärandati järeltulijale. Suguvõsade kaup.

Muidugi leidsid neidki, kes teiste kannatustest kasu lõiksid, kes selle nimel kaasinimesi lausa meelega õnnetusse lük-

Nokastanud vedurimeeskond: Uku Suislep (vasakult), Harry Kõrvits ja Jüri Bachman.

3 X MALLE-LIISA RAIGLA

kasid. Kas siis avaliku jõhkruks või mürgise salakavalusega. Musta südametunnistusega inimesi on paraku alati jagunud. Eriti segastel aegadel.

Kõike seda võis taaskogeda ka perroonietenduses, mida jälgiv erksama kaasaelamisnärvi ja suurema kujutlusvõimega vaataja võis ühtäkki tajuda, et tegu polegi teatrimänguga, vaid tema ees lahti rulluva päriseluga neist aegadest. Kui mõne vaatajaga tõesti niisugune asi juhtuski (või juhtub), siis tuleb kõigile lavastuse loojatele teha sügav kummardus. Tänu vaatajat tabanud kirgastushetke eest muidugi.

Kontrollitendusel tulid lavastuse loojatele appi taevased väed. Etenduse viimases pildis aeti küüditatavad püssimeeste vahel eemal ootavate loomavagunite suunas. Tänavast äkitselt alla paiskunud veevall koos kõrvu kurditavate kõuekärjatustega andis

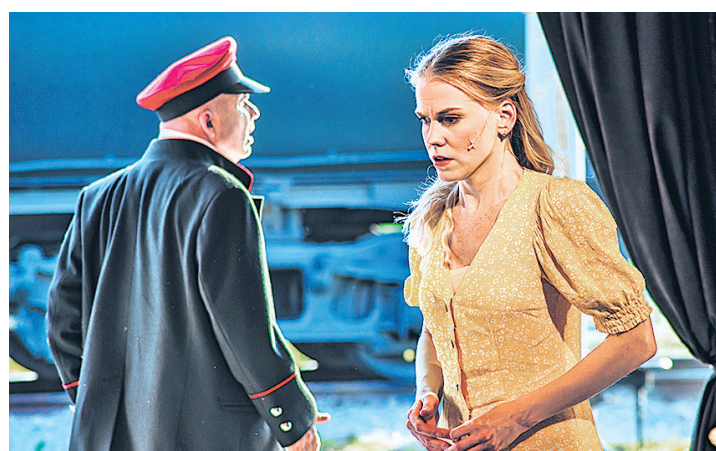
nagu mõista, milline kannatus-tee teid nüüd ees ootab. Teatrimäng ja päriselu sulasid hetkeks kokku.

Tormirajust läbi ligunenud artistid võisid sel hetkel ilmselt saatust tänada, et Siberisse sõit päriselt tõeks ei läinud. Selle asemel said nad publiku ees hoopis lõpuapplausi nautida.

Väikelinna prominendid

Vääriskaid ühiskonnategelasi ajaloost on teatrilaval kujutatud üksjagu. Teede on pilgu pööranud hoopis neile, keda igapäevaselt ei nimetata prominendiks või lihtsalt avaliku elu tegelaseks.

Väikelinnas võis muidugi iga pottsepp või postiljon olla kohalik kuulsus. Pigem olid nad siiski kodukootud kangelased, kelle tuntuse sära tuhmus linna piiril asuvate viimaste majadega. Muidugi esineb ka värvikaid isikuid, kes vajavad paari inimpõlve jooksul ometi unustusehõlma.

Jaamaülem Aleksandri (Lauri Liiv) ja hapra Benita (Karmel Mäesalu) eluteed lõikusid väga teravalt kokku.

Perroonilavastus ärgitas seda asja aga lähemalt uurima. Proua Toodermanni tegelaskuju on dramaturgil nutikalt välja mõeldud, sest vaksalis asuvast puhvetist voorib päeva jooksul läbi palju inimesi. Puhvetipidaja Toodermann suhtleb neist paljudega ja saab teada, mis linna peal uudist. Saab sedagi teada, mis veel juhtunud pole, kuigi uudist pakutakse juba juhtununa välja. Teede sõnul ta kindlat prototüüpi Toodermanni puhul silmas ei pidanud, vaid pani tegelaskuju kokku paljudest kildudest.

Toodermanni-nimelist puhvetipidajat pole seega mõtet arhiividest otsida. Vastupidine lugu juhtus aga jaamaülem Aleksander Krõppjanski tegelaskuju sünniga. Eesti keelt kangelt rääkiv ametimees (muide, pärast viimast sõda kutsuti meie emakeelt kange lõuaga purssivaid Venemaalt sisse toodud asjamehi rahva suus raudteevenelas-

teks) olla 1900ndate algul Ristil jaamaülemaks olnud ja hakanud seal kurameerima hobupostijaamapidaja 15aastase tütreaga. Piiga vend kihutas jaamaülemale kuuli kõhtu, kuid hinge too ei heitnud. Laskja viidi aga vangimajja. Teede näitemäng käivituski sellest juhtumist ja ta tõstis need tegelased ajas 30 aastat edasi Haapsalu raudteejaama. Andekas leid autorilt!

Enne etendust imbus läbi, et laval saab näha ka omaaegset legendaarset Haapsalu linna sibi Helmutit. Tänaastele inimestele tundmatu isik ja ega etenduse käigus ka targemaks saanud. Helmut tegutses pakikandjana, aitas proua Toodermanni õllekast tassides ja nuias muudkui viina. Sibi ametioskusi publiku ees näidata on muidugi pentsik kah, kui pehmelt väljendada.

Muuseumi teaduri Tõnu Tammearu teada oli legendaarne sibi Jaan Lapp siiski päriselt elanud

Proua Toodermanni (Helgi Sallo) hüvastijätupilk.

isik aadressil Surnuaia 8. Kuulutanud ühes 1933. aasta Lääne Elus, et veab väljakäigukohtadest ära. Vilunult ja puhtalt. Hind odav.

Olnud ilmselt vembumees ja tõmmanud suurt piipu. Kas ta ka viinanina oli, see tundub kahtlane. Nagu seegi, et tema matustel olla pool linna teda ära saatmas.

Mustvalged rollid

Teede on kasutanud suveteatritele nii omaseks saanud mustvalget karakterite kujutamissüsteemi, mis võib käripida aga rolli väljendusrikkust. Vabaõhuteater pole siiski võrreldav akadeemilise teatriga, kus näiteks mõnes hardas vaikuses etendavas psühholoogilis-realistlikus lavastuses võib iga vaevu märgatav pooltoongi kogu loo struktuuri muuta.

Perrooni kontrollitendusel oli trupil vurts sees. Kuigi iga asi ei läinud veel täpselt märki, siis vähemasti märgi lähedale küll.

MALLE-LIISA RAIGLA

nu tudengid. Nendega sõbrundes leidis Spriit varsti ennastki Panso õpilasena ja 1976. aastal ta selle kooli ka lõpetas.

„Sõnakunstiteater polnud mul varem mõttessegi tulnud, aga lõpuks olin näitleja.”

Energiat jagub tööle ja hobidele

Oma lavateed alustas ta noorsooteatris, kuid tegemist jätkus ka meelelahutusprogrammides nii raadios kui televisioonis. „Hotell Olümpia esimese varieteeprogrammi tegime koos Kalju Saarekesega. Tema oli koreograaf, mina lavastaja.”

Spriit on olnud ka nukuteatri peanäitejuht ja lavastanud mitmes Eestimaa teatris ja paigas. Viimastel aastatel kõige rohkem Vana Baskini teatris. Kokku on ta eri žanrites lavale toonud ligi sadakond lavastust ja neid lisanud igal aastal.

Energiat tal jagub, nagu kunagisele aegadele tsiklil kihutajale kohane. Vähe sellest, Spriidil seisab praegugi garaažis kaks lainelauda ja tema eriline kirg on mäesuusatamine. „Kolmel korral olen ka langevarjuga hüpanud, olin siis 50aastane. Kihnu Virve tegi oma langevarjudebüüdi hoopis eakamana, nii et selles võrdluses jään alla.”

Tuntud väliseestlane

Telepublik teab Spriiti eelkõige „Õnne 13” kaudu, kui juba 1993. aastal ilmus Morna linna tege- laste seas ekraanile väliseestlane Thorbjörn Margna.

„Püsida eetris 32 hooaega jutti, see on rekordilõhnaline kogu Euroopa mastaabis,” võib teatud hämmeldusnooti vestluskaasla-

se hääles praegugi tajuda. „Oma- moodi salvestatud kroonika pidevalt muutuvast ajast meie ümber. Vaatajate põlvkonnad aga vahetuvad. Kui algul vaatas laps koos vanaemaga, siis suuremaks saades enam ei vaadanud ja kui nüüd tal endal juba lapsed on sündinud, siis vaatab jälle. Koos nendega.”

Margna tegelaskuju kehastamisel oli Spriidile abiks tutvus väliseestlasest härra Unoga. „Trehvasime pärast meie teatri külalisetendust Rootsisis 90ndate algul. Ta oli väike poiss, kui 1944. aastal sõjapõgenikuna sinnamaile sattus. Nüüd korraldas ta huvilistele ekskursioone Tallinna vanalinnas. Jälgisin tema omapärase aktsendiga eesti keelt ja püüdsin seda Margnana jäljendada. Paraku hukkus Uno Estonia laevakatastroofis.

„Olen üsna kindel, et see lugu hakkab rahvale minema,” hindab Eero Spriit olukorda enne kontrolletendust.

ETV stuudios jälgisin võimaluse korral ka 1992. aastal meie välisministriks saanud Jaan Manitskit. Temagi rääkis tugeva väliseestlase aktsendiga. Praeguseks on minu tegelaskuju hakanud hoopis sujuvamalt eesti keelt rääkima, aga eks nii ole ka teiste siin elavate väliseestlastega.”

Jutu lõpus ei unusta Spriit veel korra Haapsalu omapära toonitada. „Haapsalu on minu jaoks eriline paik ka seetõttu, et minu elukaaslane Katrin on siit pärit. Ma armastan seda väikest, vaikset ja ajaloolist linnakest. Kui inimene sõidab kaugemalt siia etendust vaatama, siis tulgu võimaluse korral ikka paariks päevaks. Siin leidub palju huvitavat ja põnevat, mida vaadata.”

pudelikummutamisena. Tekkis kahtlus, et lavastaja seisis stseeni harjutamise ajal vist proovi- saali ukse taga.

Esmaklassiline finaali

Etenduse finaali, nagu ka esimese vaatuse lõpp, mõjusid aga lavastaja Eero Spriidi meistiklassina.

Loomavagunid on ette lükatud, küüditajad loevad perroonil ohvreid üle, et nimekirja ikka klappiks. Benita ja Kaarel on äraviidavate seas. Proua Toodermann ei ole, aga anub püssimeest, et nii õhukeses kleidikeses Benitat ei saa ju kõledasse vagunisse lükata, ja ruttab siis neiuale tema punast keepi tooma. Benita läheb talle järele.

Viivu aja pärast ilmub perroonile, äraviidavate rivi lõppu kühmus keebikandja. Kas tõesti proua Toodermann, käib kahin läbi publiku.

Vaikselt hakkab kajama laul, mida Benita kolme aasta eest kuursaalis esitas, Adalbert Wirkhausi „Vaikne, kena kohakene, kõige kallim surmani. Minu isamajakene meeles minul alati...”

Punane keep seisatub ja tegelaskuju selles nihutab kapuutsiserva veidi kõrgemale. Proua Toodermann vaatab otse publikusse ja see pilk jääb vaatajaile kauaks mällu. Lahkuja jätab oma kodumaaga hüvasti.

Siis laseb ta kapuutsil silmle tagasi langeda ja suundub vaavalisel sammul vagunite poole. Benita jälgib seda kõike vaatesaali vahikäigust. Laul vaibub pikkamööda.

Etendus on lõppenud.

AIVO PALJASMAA

AIDI VALLIK
hobiaednik

26. osa

Naistenõgesed teeks ja muuks

Mõnikord käib mul suuremate aiatööde juures abiks sõbranna, kes elab küll kortermajas, aga oma ülimalt aiandusliku lapsepõlveko- du mõjutusel tahaks nüüd, kui lapsed on suureks kasvatatud ja aega rohkem, vahepeal sõrmed mulda panna, midagi kaevata, istutada või rohida. Meie ühised tööpäevad on lustlikud ja viljakad ning mööduvad enamasti täielikus teineteisemõistmises, välja arvatud siis, kui millalgi pärast jaanipäeva mu paljud erinevad naistenõgesed oma puhmad laiaks sirutavad ning täidavad peenardes viimasedki vahelokad siniste, violetsete, valgete või mõnel juhul ka roosade laialivalguvate pilvekestega.

Sõbrannale nimelt ei meeldi mu naistenõgesed, ja seda mitte sellepärast, et need oleks kole- dad taimed, vaid sellepärast, et naistenõgeste kasvukuju ja olemus on selline mõnevõrra metsik – kāhar ja pussakjas – ning pealtnäha ohjel- damatu. Üksainus naistenõgese taim on võime- line juurekaelalt välja kasvutama kümneid võr- seid, mis jõuavad veel mitu korda haruneda ka, nii et tulemus on taltsutamatu õisikupily. Vaate- pilt on suhteliselt metsik, sest ega mingeid taime- de vahekohti siis peenras küll näha ei jää, aina puhmad ja õied.

Mulle meeldib see mitmel põhjusel: esiteks on peenras siis stügiseni külluslikult õitsemist, sest naistenõgesed suudavad järjest õitseda uskma- tult kaua, umbes kaks kuud, mõni isegi kauem. Teiseks pole siis umbrohtudel nii palju ruumi ega valgust idanemiseks ja kasvamiseks. Need üksikud, kellel see korda läheb, ei paista aga lihtsalt naistenõgese puhmastest välja.

Mul kasvab peenardes teiste lilledel vahel praegu kaksteist eri liiki või sorti naistenõgeseid, mis oma õhulise trāpsulisusega ilmselt loovad sellise impressionistliku Monet’ aia mulje. Minu meel- lest tulevad selle trāpsulisuse taustal väga ilusasti esile igasugused suured ja konkreetsema kuju- ga õied nagu näiteks hilisemad lupiinid ja pojengid, liiliad, roosid, päevaliiliad, siilkübarad ja hortensiad. Seega kasutan naistenõgeseid enamasti just tausta- ja peenarde täitetaimedena. Selleks on nad oma ülipika õitsemisaja tõttu ideaalsed. Aga jah, nende ümber peab ruumi jätma, sest nad kipuvad oma ohjeldamatuses teistele taimedele selga elama tulema.

Kommetelt kõige viisakam on minu meelest sooniline naistenõges, *Nepeta nervosa*. Temast on eri tooni siniste, lillade, roosade ja valgete õitega sorte, mille kasvukõrgus enamasti jääb 20 ja 40 cm vahele. Just madalamad sordid on väga kenad peenra eesservas, eriti kui nende taha jääb midagi suureõielist. Temal laiutamiskalduvusi ei ole.

Peenra eesserva sobib enamasti ka liikidevaheline hübriid Faasseni naistenõges (*Nepeta x faassenii*), aga tema puhul soovitan tähelepanu pöörata konkreetse sordi kirjeldusele ja veenduda, et see jääb madalakasvuliseks. Kuigi enamasti pole Faasseni naistenõgesed kõrgemad kui 30 cm, on ka sorte, mis kasvavad poolemeetriseks ning kui selline meile eesserva satub, on lihtsalt kunagi hiljem ümberistutamiseks täiendavat tööd. Õnneks ei ole naistenõgestel ümberistutamise vastu väga midagi.

Faasseni naistenõges on ka teistest palju varasem õitseja. Minu sortidest enamik alustab sellega juba juuni esimesel poolel, sobides niimoodi tohutult hästi samal ajal õitsvate pojengide, lupiinide või idamagunate ette. Ma aediiriseid siinkohal ei nimeta, sest neile ei ole naistenõgesed head naabrid. Aediirise risoomimugul tahab end mullapinnal päikese käest praadida ja tal- le ei meeldi, kui teiste taimede lehestik päevi- tamist segab.

Mussini naistenõgese (*Nepeta racemosa*) sordid on juba natuke tõhusama kasvukõrgusega, enamik sorte jääb õitsemisajal 40–60 cm vahemiku, kuid üks minu aias (sort „Blue Infinity”) vis-

kab ennast ka 80–90 cm-ni. Samas suudab Mussini naistenõges enda vormi kuidagi koomal hoi- da, mitte ei laiu ebaühtlaselt igas suunas nagu teised. Tal on väga ilusaid sorte.

Kasv on keskmiselt kõrgem ja õied eelloet- letutest juba kaks korda kopsakamad suure- õielisel naistenõgesel (*Nepeta gandiflora*). Sort „Bramdean” on mu aias kõige varasem kõrge- kasvuline naistenõges (samuti umbes 90 cm) ja alustab õitsemist koos keskmiste pojengide- ga – mis on hea põhjus kasvatada teda näiteks kahe pojengipuhma vahel. Pojenge see ei sega, kui ta oma üsna suurte õitega kaetud võrsed nende õite vahele laiali laotab ning pojengide roosad, valged või punased õied on „Bramdeani” sinise taustal imelised. Kui pojengid on ära õitsenud ja õied maha lõigatud, pakuvad nen- de puhmad naistenõgese väsimatult õitsevate- le õievartele jätkuvalt tuge. Muidu peaks teda veel toetama hakkama.

Siberi naistenõgese (*Nepeta sibirica*) sor- di „Souverin d’Andre Chandron” han- kisin endale mõne aasta eest sellel põh- jusel, et lugesin, et tegemist olevat tea- daolevalt kõige suuremate õitega naistenõge- sega. Ja tõepoolest. Selle naistenõgese õisikud on küll veidi hõredamad kui teistel liikidel, aga see- eest on need üksikud õied vähemalt sama suu- red, nagu on hostadel hea mulla peal. Ta kasvab mul umbes 90 cm kõrguseks ning on tõepoolest imeilus. Pealegi on selle sordi suur voorus veel see, et ta tugevate vartega kõrged võrsed ei vaja toetamist. Aga ta on hilise õitsemisajaga, praegu (juuli keskel) pole veel alustanud.

Ja täiesti pöörane on minu Mandžuuria naiste- nõgese (*Nepeta manchuriensis*) sort „Manchu Blue”, mille natuke krāsupäised ja ebaühtlased sinised õisikud õõtsuvad umbes meetri ja 20 cm kõrgu- sel. Ma vaatan teda ise ka, suu lahti, ja mõtlen, kas ta on ikka päris. Ning ootan, millal kõrged punased päevaliiliad tema ees õitsema hakkavad, sest vaat see on ikka juba vaatepilt.

Hariliku naistenõgese *Nepeta cataria*’ga olen katsetanud vaid ühe korra. Minust mitteolene- vatel põhjustel lõppes see katse ebaõnnestumi- sega. Miks? Sest harilik naistenõges ongi nimelt see kuulus *catnip*, mida „kassid ostaksid”. Seda müüakse kuivatatuna lemmikloomapoodides, et meie kiisud saaksid turvaliselt toas kaifuita- da. See mõjub kassidele küll nõrgemalt kui pal- derjan, aga mõjub ikkagi, ja kui seda aias kasva- tada, siis tuleks selle ümber rajada mingi kassi- kindel kuppel. Mina seda ei teinud ja olingi oma taimest vähem kui kuu ajaga ilma. Ja et olen ikka- gi jätkuvalt õues käivate kasside pidaja, siis ma parem rohkem ei ürita.

Kassivabas ümbruses kasvatatakse hari- likku naistenõgest küll pigem tee- kui ilutaimena. Ta õitseb nimelt palju kiiremini ära kui teised naistenõgesed lii- gid. Aga temast saab tõesti head teed keeta. Mait- se meenutab veidi melissi ja harilik naistenõges on kasvades melissiga ka üsna sarnane. Naiste- nõgesetee rahustab närvisüsteemi ja soodustab uinumist, samuti leevendab krampe, menstruat- siooni- ja gaasivalusid.

Teed võib muidugi teha ka igasugustest teis- test naistenõgestest, sest selles perekonnas ei ole mürgiseid liike. Ja üleilmsed kuulub naistenõgeste perekonda ligemale 300 erinevat liiki. Loodusli- kult on naistenõgesed pärit Euroopa lõunaosast, Aasiast ja Aafrikast – enamasti kuivematest piir- kondadest, mis teebki naistenõgesed üsna kuiva- lembesteks taimedeks. Ka sõnnikut või kanakaka- väetisi ei maksaks neile lahke käega anda, sest siis kasvavad nad veel lahmakamaks ja lamanduvad rohkem. Liiga hoolsa kastmisega aga võime nad isegi ära tappa. Üldiselt – kui neil on normaalse aiamullaga koht kuivemas päikselises peenras, siis nad kasvavad ise, ja meie ainult puhkame ja imetleme. Ja teeme teed.

nistust Nõukogude armees asu- tas pantomiimistuudio. Samal ajal käis ise Eesti varietee- kunsti juhtfiguuri Kalju Saarekese juu- res tundides.

Tallinnfilmis algasid filmi „Don Juan Tallinnas” võtted ja Spriit pääses liikumistrupiga kaasa lööma. Noorte osatäitjate põhituumiku filmis moodusta- sid lavakunstikooli viienda len-

malt teatris

Proua Toodermanni puhul Hel- gi Sallo ise ehk ei olegi nii hädas kui see osa publikust, kes tema lavale ilmumisel näevad eelkõige Õnne tänava Almat. Sallo kehas- tatud Toodermann jääb meelde kaasinimestele nende kannatus- tes kaasa tundva mureliku ema- na. Võib imetleda juba üle 60 aasta lavalaualadel viibiva näit- lejanna *grand-old-lady*’likku ole- must. Toodermanni terane silm ja vilgas mõtlemisvõime sai või- malikuks Sallos endas peituvate- le analoogidele.

Miks lavastaja aga ta koos sibi Helmutiga kuursaalis toimuva suveballi õhtujuhtidena tegutse- ma pani, jäi küll arusaamatuks. Harry Kõrvits Helmuti kehastaja- na lausus ninakirtsutajaile tema lavale ilmumisel tekkinud aroo- mide kohta, et ta mitte ei haise, vaid lõhnab. Aga noh-jah!?

Telesarjas „Naabriplika” kan- gekaelset junni ehk vallavanem Pavelit kehasanud Kõrvitsat mäle- tab publik hästi. Näitlejal leidis siiski rohkelt mahlakust ja värve ka Helmuti jaoks. Võibolla mõni pintsli tõmme ei olnud just kõige puhtama kaarega.

Jaamaülemena tegi tugeva ro- li Lauri Liiv, kellest lausa kiirgas ohtu kogu seltskonnale. Tüüpiline raudteevenelane, kes omal ajal viienda kolonni liikmena siia komandeeriti, et siis parajal het- kel plats puhtaks lüüa. Nagu hun- did lambanahas.

Eriline frukt oli Tallinnast saa- bunud iludus Maimu, keda kehas- tas Maria Teresa Kalmet. Kõrk preili muutus esimesest lavahet- kest peale nii eemalolevaks, et tekkis soov vaatesaalist teiste-

le näitlejatele hüüda, et kas nad tõesti ei märka, milline madu ja meesteõgija nende meeli ja tun- deid mürgitab.

Õde-venda ehk Benitat ja Kaa- relit kehasanud Karmel Mäesalu ja Mark Erik Savi mõjusid stüm- paatselt. Mäesalu loodud pilt hap- rast ja süütust, samas aga õiglase meeleaga neiuist oli etenduse üks muljetavaldavamaid rolliõnnes- tumisi. Savi suutis aga oma tege- laskuju eri tundevarjundid ilme- kalt esile tuua.

Kohalikelt hea etteaste

Kohalikest harrastusnäitlejaist oli mahukaim roll Märt Maistel, kelle mustas nahkmantlis puna- ne salapolitseinik kutsus vaate- saalis esile vastikusvärina. Jüri Bachmani esimene tulek per- roonile koos kahe kohvriga jäi meelde kui ärimehe ilumuni- ne, kes oma isiku väärtuses on väga kindel. Diana Vahtra heli- sev lauluhääl kuursaalis Valgre loomingut esitades väaris mui- dugi aplausi. Püüdlilikult ja toi- mekalt tegutsesid perroonil ka Katrin Adamson, Marje Talvis ja Sigrid Veske.

Omaamoodi pahviks löi aga 16aastase Uku Suislepa etteas- te jookidute pildis. Õlise nina ja tahmase lõuaga vedurimeeskon- na junga klõmpas klaasitäie vii- na (tegelikult vett) kõrist alla, krimpsutas nägu ja tõmbas siis karmoškali lahti lorilaulu „Taa- derit ja kõnna-kõnna, mis meil asja sinna minna...”. Sellise hoo- ga, et lase aga olla.

Joomameeste jauramine ter- vikuna mõjus aga tehase Dviga- tel transahuntide planguäärse

Lehm Ljudmilla lastekas

Tekst Aidi Vallik
Pilt Ott

POLITSEIOPERATSIOON

JUBE JAHT KÄIB MAJA TAGA:
HIRED EES JA KASSID TAGA,
AGA KÕIGE TAGA KOERAD
VÄGA VEREJANULISE MOEGA.

MIS SIIN TOIMUB? POLITSEI
ÕNNEKS INFORMEERIB MEID:
HIRED OLID LÄINUD ÖÖL
TEIE SAHVRI KURITÖÖL.
KASSID – ERADETEKTIIVID –
LEIDSID RUTTU ÕIGE NIIDI,
JA SIIS TULID VAHISTAJAKS
KOERAD, KES NEID TAGA AJAKS.
SEE EI OLE MINGI TRALL,
ON OLUKORD KONTROLLI ALL!

LASTESUDOKU

	6			2	
		3	5		
6					5
2					6
		2	6		
	1			4	

SUDOKU

6		3				7		4
		2				8		
			9		5			
	7	4		3		2	8	
3								1
	2	9		4		6	7	
			4		6			
		5				3		
9		1				5		8

VAHEL, SEAS, HULGAS		HÜVITUS	HÕIGE	IND, VAIMUSTUS	VASTU TAHTMIST	EESTI BALLETI-ARTIST	RÖNTGEN	MEES PILDIL	MEHENIMI	AUTO-REGISTRI-KESKUS	RAHVUS-VAHELINE	PIKKA AEGA	OST	KORRATUS-SE OLEKUS-SE	PIKLIK VIRN	MEHENIMI	SÕNUM									
EESTI END. NÄITLEJA (EESN+N)								KAINEMAKS MUUTUMA																		
KINNITUS-VAHENDID							VÄRVI						AURUNU													
							NEIU						MASSIÜHIK													
			KOHT								RIIK AAFRIKAS															
TSENTNER			JÄRV AAFRIKAS								KINDLA-MEELSUS															
ANTIKAJA ATEENA ÜLIK										VEETLUS					...KAART											
										TEAVE					PEALINN EUROOPAS											
REEDE		SUGULANE				LÄÄNE-ESKIMO						NIIT				EHK			AASTA-TUHAT	ILMASKI	NAISENIMI	KOERA TERVITUS	ALUMIINIUM	URAAAN	NÕVA FILMI-FESTIVALI NIMI	
		NII-ÕELDA				MEHENIMI						... OSOLIN				LÄBI-										
NORDOST				SOOLAVABA					NOMOS					TELESAADE			POOLAHV									
PIMEDAL AJAL TOIMUV				NÕRETAMISENI					SOBIMATUS					NÄHTAVAKS SAAMA			KERGE UDU, VINE				AHNITSEMA					
→																								T NAABER		
																								JÄRV VALGAMAAL		
IMAGINAAR-ÜHIK		ÖLI-TEKSTILÕIK (VAN.)					VIIRUS-HAIGUS						VILETS RIEE					VALU-HÜÜATUS					TÄNAV			
							TANKITÕKE						AJUTINE					AHTRILE TOETUDES					VARRAS			
NAATRIUM			EUROOPA LIIT			PERELIIGE				TERADEL OHTEID KÕR-VALDAMA						MILLAL					AJASTU ÜLDINE MAITSELAAD					
			SOOME DISAINER			...LOGIA (KALA-TEADUS)				TEHISARU						NOOT					...SOLKS					
VIISAKUSE-TU												KÜLLAP			VENEMAA ISO-KOOD					NAISENIMI						
												ENERGIA-ALLIKAS			OH SA!					KANADA NAABER						
PAGARITOODE					HONGKONGI ISO-KOOD			LIBISEMINE					VIINAMARK				TUNDETULT									
KALA					...GRAMM (MOOTÜHIK)			MANGAAN					RAAMATU-KOGU				LÜHI-SÕNUM									
JÄÄ-KRISTALLI-DE KIHIGA KATTUMA										KOGUKONNA ÜHINE MAA-VALDUS (A.J.)						KITSARÖÖP-MELISE RAUD-TEE RONG						VÄÄRIKUS				
										HÕIGE						MI-BEMOLL							PIIRITS			
HIJU NAISE PEAKATE				EESTI HELILOOJA							ALEVIK			OMAKANDI-MEES								VALIMIS-KAST				
				TERA-							SENT			SAJAND								...KIRI				
AATOM-MASSILT ERINEV ELEMENDI TEISEND								VESTU					SEGAMINI					MUHAMEDI JÄRGLASTE TIITEL								

21. juuli

00:40 Midsomeri mõrvad. Surma kliima
02:14 ERR.ee uudised **06:45** Prillitoos **07:40** Eesti imelised maamärgid **07:45** Maahommik **08:30** Televisiooni lapsed **09:00** Vanad ja kobedad **09:30** Vanad ja kobedad **10:00** Eesti mäng **10:30** Elu lugu **10:45** La Promesa **11:45** Kuulsuse narrid **13:10** Ühe maja lugu **13:40** Lauluga maale **14:35** Solsidan **15:00** Rännud Kersnaga. Hemingway kodu Havannas **15:15** Odav spetsialist **16:05** Mida teie arvate? **17:00** Õnne 13 **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne kaamera **18:45** Eesti mäng **19:20** Minu ETV. Andres Raid **19:30** Segasummasuvila ratastel **20:00** Siin me oleme **20:30** Elu loomaaias **21:00** Aktuaalne kaamera **21:25** Sport **21:35** Ukraina stuudio **22:05** Sinu kätes **23:10** Grantchester **23:55** Solsidan

07:00 Suverepor+ **07:30** Nutikas Eesti **08:00** Ööküaline. Maria Avdjusko **09:00** Unelmate hotell – Tobago **11:00** Roaldi retked Eestis. Unistuste amet **12:00** Kuldne pilet **13:00** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:00** Hudson ja Rex **15:00** Küladetekiivid **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Mägidoktor **18:45** Täistunni lood **19:00** Suverepor+ **20:00** Kuldvillak **20:35** Elamusi täis Eesti **21:35** Papsid **22:35** Vösaga Lähis-Idas **23:05** Kaks kanget Indias

06:30 Leo da Vinci **06:50** TV3 uudised **07:20** TV3 uudised **07:50** Kirgede torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Su nägu kõlab tuttavalt **12:55** Eesti parim pagar **14:00** Võimalikvaid TikToks **14:30** Rosamunde Pilcher: Armastus maailma vastu **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Läbi suve Taaviga **20:30** Jüri ja Gretega külast külla **21:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **22:30** Üle ja ümber Lääne-Aafrika **23:00** Mina, robot **01:15** Will ja Grace **01:45** Jüri ja Gretega külast külla **02:40** Läbi suve Taaviga **03:10** Üle ja ümber Lääne-Aafrika **03:40** Kahevõitlus **04:05** TV3 uudised **05:00** Uurija Vera

07:00 Claude **07:10** Peeter Pikk-kõrv **07:25** Pips ja Popi **07:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Põrsas Peppa **07:55** Karu Karla **08:05** Põrsas Peppa **08:10** Ella, Oscar ja Huu **08:20** Hei, Kutsa! **08:25** Mikk-Mikk ja seenerahvas **08:40** Ollie ja Kuu **08:50** Hiir Hops **09:00** Lumejännesed **09:20** Ott kosmoses **09:40** Miriami tuulelohe **09:45** Minu lemmikloom **10:00** Osoon. Kaljukotka varjes; Ben Lomond; Väike-kirjurähn **10:30** Reisile minuga. Trivandrum **10:55** OP **11:55** 31. jaoskond **12:15** 31. jaoskond **12:35** 31. jaoskond **12:55** 31. jaoskond **13:20** ENSV **13:50** Teeveejahutaja **14:15** ERR.ee uudised **15:30** Operatsioon Ai **16:00** Mikk-Mikk ja seenerahvas **16:10** Väike nõid Zouk **16:23** Riuklikud loomad **16:25** Kapten Stella **16:30** Ella, Oscar ja Huu **16:40** Luise ja Oliveri mängud **16:45** Hei, Kutsa! **16:50** Pips ja Popi **17:00** Loomarahva TV **17:10** Claude **17:25** Põrsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Hiir Hops **18:00** Luise ja Oliver **18:10** Lotte **18:15** Lotte **18:20** Luka lustisõidurong **18:30** Ideefix **18:45** Lucas **18:50** Operatsioon Ai **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** Osoon. Kaljukotka varjes; Ben Lomond; Väike-kirjurähn **20:00** Imeline Maa **20:55** Sissi **21:50** Mängupalavik **23:30** See suur, et... Raivo E. Tamm

22. juuli

01:45 Vanad ja kobedad **02:10** Vanad ja kobedad **02:35** Kõõgikodanikud **03:07** ERR.ee uudised **06:45** Prillitoos **07:40** Kultuuri kodu **07:45** Maahommik **08:30** Televisiooni lapsed **09:00** Vanad ja kobedad **09:20** Vanad ja kobedad **09:45** OP lood **10:00** Eesti mäng **10:30** Elu lugu **10:45** La Promesa **11:50** Sa oled koor minu kohvis **13:10** Siin me oleme **13:40** Lauluga maale **14:40** Solsidan **15:00** Sinu kätes **16:05** Mida teie arvate? **17:00** Õnne 13 **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne kaamera **18:45** Eesti mäng **19:20** Minu ETV. Urmas Vaino **19:30** Segasummasuvila ratastel **20:00** Metsavennad **20:30** Sinu uus sugulane **21:00** Aktuaalne kaamera **21:25** Sport **21:35** Ringvaade suvel **22:05** Sinu kätes **23:10** Kirjandusministri juures **23:40** Ühe pere muusika

06:30 Suverepor+ **07:30** Nutikas Eesti **08:00** Kaks kanget Indias **09:00** Unelmate hotell – Vietnam **11:00** Roaldi retked Eestis. Mina kogelen **12:00** Elamusi täis Eesti **13:00** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:00** Hudson ja Rex **15:00** Küladetekiivid **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Mägidoktor **18:45** Täistunni lood **19:00** Suverepor+ **20:00** Kuldvillak **20:35** Meie aasta Indoneesias **21:35** Papsid **22:35** Krimi **23:05** Kaks kanget Indias

06:30 Leo da Vinci **06:50** TV3 uudised **07:50** Kirgede torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Läbi suve Taaviga **10:30** Jüri ja Gretega külast külla **11:30** Kurvist kurvi Lätis **12:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **13:30** Üle ja ümber Lääne-Aafrika **14:00** Kahevõitlus **14:30** Rosamunde Pilcher: Pilved silmapiiril **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Läbi suve Taaviga **20:30** Kilu seljakotis **21:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **22:30** Üle ja ümber Lääne-Aafrika **23:00** Röövitud 3 **01:15** Kilu seljakotis **02:10** Joel Ostrati suur õhtusöök **03:05** Üle ja ümber Lääne-Aafrika **03:35** Kahevõitlus **04:05** TV3 uudised **05:00** Uurija Vera

07:00 Claude **07:10** Lotte **07:15** Lotte **07:20** Pips ja Popi **07:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Riuklikud loomad **07:55** Põrsas Peppa **08:00** Luise ja Oliver **08:10** Luka lustisõidurong **08:25** Ideefix **08:35** Mikk-Mikk ja seenerahvas **08:45** Väike nõid Zouk **09:00** Lumejännesed **09:25** Mardileib **09:35** Lapsed ja puu **09:45** Meisterdame Mariga **10:00** Osoon. Väikekiskjate jaht; Puisniidud; Karu **10:30** Reisile minuga. Kerala ja ajurveeda **10:55** OP **11:55** 31. jaoskond **12:15** 31. jaoskond **12:35** 31. jaoskond **12:55** 31. jaoskond **13:20** Ukraina stuudio **13:50** Elulugu **14:17** ERR.ee uudised **15:30** Operatsioon Ai **16:00** Mikk-Mikk ja seenerahvas **16:10** Väike nõid Zouk **16:20** Puuonni lood **16:30** Mutihärra Mutik **16:40** Luise ja Oliveri mängud **16:45** Hei, Kutsa! **16:50** Pips ja Popi **17:00** Loomarahva TV **17:10** Claude **17:25** Põrsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Hiir Hops **18:00** Floor paneb reeglid paika! **18:08** Kriipsu Juku kodu **18:10** Rebased ja mägrad **18:20** Luka lustisõidurong **18:35** Ideefix **18:45** Lucas **18:50** Operatsioon Ai **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** Osooni lood. Soomes karusid vaatamas **19:45** Osooni lood. Tarmo Mikussaar – Kõrvkräts **19:55** Maiade tõus ja langus **20:40** Sissi **21:35** Jalgpalli naiste EM 2025

23. juuli

02:10 Vanad ja kobedad **02:35** Vanad ja kobedad **02:55** Kõõgikodanikud **03:28** ERR.ee uudised **06:45** Prillitoos **07:43** Kultuuri kodu **07:45** Maahommik **08:30** Ringvaade suvel **09:00** Vanad ja kobedad **09:25** Vanad ja kobedad **09:50** IT-vaatlik **10:00** Eesti mäng **10:30** Maahommiku lood. Metsakolli talu **10:45** La Promesa **11:50** Sinu uus sugulane **12:15** Elu võimalikkusest maal **12:50** Agatha Christie radadel koos Alan Carriga **13:35** Lauluga maale **14:35** Solsidan **15:00** Sinu kätes **16:05** Mida teie arvate? **17:00** Õnne 13 **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne kaamera **18:45** Eesti mäng **19:20** Minu ETV. Mihkel Kärmas **19:30** Segasummasuvila ratastel **20:00** Maitse sünd **20:30** Õhinapõhised Kuubal **20:55** Kultuuri kodu **21:00** Aktuaalne kaamera **21:25** Sport **21:35** Ringvaade suvel **22:05** Sinu kätes **23:05** Juhan Viiding. Eesti Hamlet

06:30 Suverepor+ **07:30** Nutikas Eesti **08:00** Kaks kanget Indias **09:00** Unelmate hotell – Bali võlu **11:00** Roaldi retked Eestis. Sigade jõulud **12:00** Meie aasta Indoneesias **13:00** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:00** Hudson ja Rex **15:00** Küladetekiivid **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Mägidoktor **18:45** Täistunni lood **19:00** Suverepor+ **20:00** Kuldvillak **20:35** Lenna ja Lauri Ilmaveerel **21:35** Papsid **22:30** Heeringas Veenuse õlal **23:00** Kaks kanget Indias **23:55** Tuvikesed

06:30 Leo da Vinci **06:50** TV3 uudised **07:50** Kirgede torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Läbi suve Taaviga **10:30** Kilu seljakotis **11:30** Üheotsapilet **12:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **13:30** Üle ja ümber Lääne-Aafrika **14:00** Kahevõitlus **14:30** Rosamunde Pilcher: Mängus on au **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Läbi suve Taaviga **20:30** Suur lotokolmapäev: Rooside sõda **21:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **22:30** Üle ja ümber Lääne-Aafrika **23:00** Küti palve **00:45** Jõulutont **01:00** Victoria ja Abdul **01:15** Lapsed **01:45** Kutse Cobra **11** **02:40** Suvesulased **03:35** Kahevõitlus **04:05** TV3 uudised **05:00** Uurija Vera

07:00 Claude **07:10** Loomarahva TV **07:20** Pips ja Popi **07:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Floorpaneereeglid paika! **08:05** Mutihärra Mutik **08:15** Puuonni lood **08:20** Mikk-Mikk ja seenerahvas **08:35** Põrsas Peppa **08:40** Väike nõid Zouk **08:50** Hei, Kutsa! **09:00** Lumejännesed **09:25** Kaelkirjak **09:35** Lapsehoidjad **09:40** Meisterdame Mariga **10:00** Osoon. Hädas metsloomad; Väariselupaigad; Väike-Lehelind **10:30** Reisile minuga. Paadiga Kerala kanalitel **10:55** OP **11:55** 31. jaoskond **12:15** 31. jaoskond **12:35** 31. jaoskond **12:55** 31. jaoskond **13:20** Lennud **14:15** ERR.ee uudised **15:30** Operatsioon Ai **16:00** Ernest ja Celestine **16:10** Ernest ja Celestine **16:20** Puuonni lood **16:30** Mutihärra Mutik **16:45** Hei, Kutsa! **16:50** Oodo **17:00** Peeter Pikk-kõrv **17:10** Claude **17:25** Põrsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Hiir Hops **18:00** Floorpaneereeglid paika! **18:10** Rebased ja mägrad **18:20** Ernest ja Celestine **18:35** Edmond ja Lucy **18:37** Buratino ja sõprade mõttetuste meistrivõistlus **18:45** Lucas **18:55** Operatsioon Ai **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** Osooni lood **19:50** Piison, preeria valitseja **20:40** Sissi **21:35** Jalgpalli naiste EM 2025

24. juuli

01:25 Segasummasuvila ratastel **01:55** Vanad ja kobedad **02:15** Vanad ja kobedad **02:40** Kõõgikodanikud **03:11** ERR.ee uudised **06:45** Prillitoos **07:45** Maahommik **08:30** Ringvaade suvel **09:00** Vanad ja kobedad **09:25** Vanad ja kobedad **10:00** Eesti mäng **10:35** Maahommiku lood. Mörra väljavõtt **10:45** La Promesa **11:45** Enn Vetemaa kinovariatsioonid teemal „Püha Susanna ehk Meistrite kool“ **13:10** Maitse sünd **13:40** Lauluga maale **14:35** Solsidan **15:00** Sinu kätes **15:55** IT-vaatlik **16:05** Mida teie arvate? **17:00** Õnne 13 **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne kaamera **18:45** Eesti mäng **19:20** Minu ETV. Maire Aunaste **19:30** Segasummasuvila ratastel **20:00** Ühe maja lugu **20:30** Elu võimalikkusest maal **21:00** Aktuaalne kaamera **21:25** Sport **21:35** Ringvaade suvel **22:05** Sinu kätes **23:10** Agatha Christie radadel koos Alan Carriga

04:35 Postimees.ee **05:20** Kodus ja vööril **05:50** Kellele kuulub su süda? **06:30** Suverepor+ **07:30** Nutikas Eesti **08:00** Kaks kanget Indias **09:00** Katie Fforde – Pidus-päeva meeleolu **11:00** Kaugele siit **12:00** Lenna ja Lauri Ilmaveerel **13:00** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:00** Hudson ja Rex **15:00** Küladetekiivid **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Mägidoktor **18:45** Täistunni lood **19:00** Suverepor+ **20:00** Kuldvillak **20:35** MasterChef Eesti: kuulsused köögis **22:05** Kuldne pilet **23:05** Kaks kanget Indias

06:30 Leo da Vinci **06:50** TV3 uudised **07:50** Kirgede torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Läbi suve Taaviga **10:30** Abikäsi **11:30** Suur lotokolmapäev: Rooside sõda **12:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **13:30** Üle ja ümber Lääne-Aafrika **14:00** Kahevõitlus **14:30** Rosamunde Pilcher: Taaskohtumine Rose Abbeys **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Müstiline Eesti **20:30** Suvesulased **21:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **22:30** Üle ja ümber Lääne-Aafrika **23:00** Victoria ja Abdul **01:15** Lapsed **01:45** Kutse Cobra **11** **02:40** Suvesulased **03:40** Kahevõitlus **04:05** TV3 uudised **05:00** Uurija Vera

07:00 Claude **07:10** Loomarahva TV **07:20** Floor paneb reeglid paika! **07:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:55** Ernest ja Celestine **08:05** Mutihärra Mutik **08:20** Põrsas Peppa **08:25** Oodo **08:30** Puuonni lood **08:40** Hei, Kutsa! **08:45** Peeter Pikk-kõrv **09:00** Lumejännesed **09:25** Mee-meistrite linn **09:45** Meisterdame Mariga **10:00** Osoon **10:30** Reisile minuga. Andalusia valged linnad **10:55** OP **11:55** 31. jaoskond **12:15** 31. jaoskond **12:35** 31. jaoskond **13:20** Maiade tõus ja langus **14:08** ERR.ee uudised **15:30** Operatsioon Ai **16:00** Mikk-Mikk ja seenerahvas **16:10** Ollie ja Kuu **16:20** Kõlakoguja **16:30** Mutihärra Mutik **16:40** Väike täitsa suur poiss **16:45** Hei, Kutsa! **16:50** Oodo **17:00** Peeter Pikk-kõrv **17:10** Claude **17:25** Põrsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Lunnisaar **18:00** Nöbinina **18:25** Laagrilaul. Laulupesa **18:30** Swang **18:45** Mutihärra Mutik **18:55** Muumioru lood **19:25** Aktuaalne kaamera **19:30** Osoon. Tindipüük ja rüüsiää; Pakendite ringmajandus; Jõeväik **20:00** Kondiitrite planeet: Maxime Frédéric **20:55** Sissi **21:50** Shirley **23:35** Tallinna olümpiaregatt

25. juuli

00:00 Solsidan **00:25** Mida teie arvate? **01:20** Segasummasuvila ratastel **01:50** Vanad ja kobedad **02:10** Vanad ja kobedad **02:40** Kõõgikodanikud **03:13** ERR.ee uudised **06:45** Prillitoos **07:40** Kultuuri kodu **07:45** Maahommik **08:30** Ringvaade suvel **09:00** Vanad ja kobedad **09:30** Vanad ja kobedad **10:00** Eesti mäng **10:30** Pealtnägija tähed **10:45** La Promesa **11:50** Ühe pere muusika **12:30** Eesti lood **13:05** Õhinapõhised Kuubal **13:35** Lauluga maale **14:35** Solsidan **15:00** Sinu kätes **16:05** Mida teie arvate? **17:00** Õnne 13 **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne kaamera **18:45** Eesti mäng **19:30** Segasummasuvila ratastel **20:00** Telelegendide lahing **20:55** Kultuuri kodu **21:00** Aktuaalne kaamera **21:25** Sport **21:35** Kes tappis Otto Mülleri? **22:20** Karen Pirie **23:50** Riigimehed. Autopilot

00:00 Tuvikesed **00:30** Harry Wild **01:25** Siberi võmm **02:15** Kelgukoerad **03:05** Lenna ja Lauri Ilmaveerel **03:55** Kuldne pilet **04:45** Postimees.ee **05:20** Kodus ja vööril **05:50** Kellele kuulub su süda? **06:30** Suverepor+ **07:30** Nutikas Eesti **08:00** Ööküaline. Urmas Viilma **09:00** Katie Fforde: New Yorgi jõuluime **11:00** Kaugele siit **12:00** Südamessov **13:00** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:00** Hudson ja Rex **15:00** Küladetekiivid **16:00** Armastuse hind **17:00** Kellele kuulub su süda? **17:40** Mägidoktor **18:45** Täistunni lood **19:00** Suverepor+ **20:00** Vösavinkel suvitab **21:00** Reede ÖHTU! **22:30** Kõök **23:00** Miss Eriagent

06:30 Leo da Vinci **06:50** TV3 uudised **07:50** Kirgede torm **09:00** Kättemaksukontor **10:00** Müstiline Eesti **10:30** Suvesulased **11:30** Keska röömul **12:30** Joel Ostrati suur õhtusöök **13:30** Üle ja ümber Lääne-Aafrika **14:00** Kahevõitlus **14:30** Rosamunde Pilcher: Las see olla armastus **16:30** Kirgede torm **17:30** Kättemaksukontor **18:30** Kahevõitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Võimalik vaid TikToks **20:30** Eesti parim pagar **21:30** Suure tähe väike täht **23:00** Töövari **21:01:05** Jackassesitleb: Vastik vanaisa **0.50:24:5** Joel Ostrati suur õhtusöök **03:40** Kahevõitlus **04:05** TV3 uudised **05:00** Uurija Vera

07:00 Claude **07:10** Peeter Pikk-kõrv **07:25** Põrsas Peppa **07:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Mutihärra Mutik **08:05** Kõlakoguja **08:10** Lunnisaar **08:15** Oodo **08:25** Hei, Kutsa! **08:30** Hei, Kutsa! **08:40** Mikk-Mikk ja seenerahvas **08:50** Ollie ja Kuu **09:00** Lumejännesed **09:25** Kaks lugu: Mari Kisa-kõri ja Rongisõit **09:35** Jussikese seitse sõpra **09:45** Meisterdame Mariga **10:00** Osoon **10:30** Reisile minuga. Almeria ja Malaga **1**

Harald tegutseb

OSKAR LUTS

Kord, enne üht niisugust „pausi” arvas ta midagi märkavat mu silmis ning vastas kohe:

„Aga miks siis mitte? Miks ei peaks meie elult võtma kõik, mis ta meile üldse jõuab pakkuda. Kõrgemate, kestmamate rõõmude kõrval on veel teisigi... Kui sul pole midagi selle vastu, siis tule. Sa töötad nüüd intensiivselt – pead aeg-ajalt nii ehk teisiti pistut jahtuma loomispalavikust. Tuleta meele vanu meistreid... Ei, tõesti, kui sul pole mõjuvaid põhjusi, mis sind hoiavad kinni – siis tule!”

Naise teada aga käisin siis häätegevail ja häätegevuseta pidudel, erakorralistel ja korralistel koosolekutel, mängisin kusagil malet, käisin võõrusel, pidasin majandusteaduslikke loenguid mingisugustel kursustel jne. Ühesõnaga: ma võistlesin saatanaga valetamiskunstis.

Ja peaaegu oleksingi üle trumband saatana, kui ma poleks läind hoolimatuks oma nn eriala vastu. Enam ja enam hoogu sattudes tahtsin oma tööd otse-

kui maha murda; mind ei rahuldand enam töö, mida tegin õhtupooliti, hakkasin võtma lisa isegi hommikupoolelt, puududes ärist, jättes lohakile oma otsekohesed kohused. Ja sama asjaolu saigi minu saladuse äraandjaks.

Ühel päeval... ühel hommikupooltel, mil jälle töötasin sõbra vaikselt kirjutustoa, oli mind tulnud otsima... kodunt. „Minu teada on ta äris,” oli vastanud naine.

Ja hakati sest ajast valvama ka neid samme, mida tegin väljaspool oma vaikset kodukollet. Ning kadusid ja läksid minvikku valda ilusad õhtupoolikud, ilusad õhtud, mis muutusid mälestuses seda ilusamaks, mida kaugemale jäid minevikku.

Pidin jälle tegema pausi. Keegetles mulle kord, tema elu olevat alatine ootamine...

Siis pääsis meie majas lahti midagi iseäralikku, midagi pöörast... üks jutt... laim... Ühel päeval nägin ise, kuidas meie tüdruk kõneles hoovis naabri tüdrukuga... tähendas esiti minu akna päälle ning koputas endale siis sõrmega otsaette. Vana kuulus Saksa soost advokaat, mi-

nu korterinaaber, kelle suur, paljaks pügatud pää näis pagisevat jurisprudentsist, andis mulle aupaklikult teed, kui tuli mulle trepist vastu... liig aupaklikult andis ta mulle teed. Kord palusin talt tuld oma kustunud paberossile – ta ulatas mulle kaugel tikutoosi ning kadus kähku. Ma poleks kunagi uskunud, et tema vanad jalad võivad liikuda nii kärmesti; ikka kolmekaup, ikka kolmekaup võttis ta trepiastmeid, kui jooksis üles.

See kõik oleks teind mulle nalja, kui nende veidruse tagapõhi poleks olnud nii kurb. Sain varsti jälile, kust oli pärit see laim. Jaa, isegi kaugemale kui meie korterinaabrite juurde ulatas jutt minu vaimuhaigusest. Kord tulles koju leidsin eest ühe sugulase maalt, ühe mõistliku mehe, kellest pidasin lugu. See vaatas mulle teraselt otsa, uu-

ris mu silmi, ei öelnud aga alul midagi iseäralikku. Kuid mõninga aja pärast, kui meie juttu oli tekkinud pikem vaheaeg, vaatas ta mulle uuesti silmi ning tähendas sõbraliku etteheitega:

„Miks teed nii? Olid ju alati niisugune... noh, kuis öelda... tubli mees, läbi ja läbi...”

„Luba lahkelt,” peatasin teda. „Millest on siin jutt? Mis teen ma siis õieti?” – „Ei noh... mulle kõneles su naine... nuttis, ahastas... Sa olla end hoopis muutnud niihästi tema kui ka laste vastu.”

„Hm,” vastasin, „naine võis ju kõnelda, aga kas on siis minus tõesti märgata mõnd suuremat muutust? Sina kui kõrvaline isik peaksid seda nägema kõige paremini. Ütle, ütle, kas on siis minuga sündind midagi silmapuutuvat.” – „Ei, seda mitte... Nojaa, oled jäänd pisut kõhnemaks. Muud ei märka ma midagi.”

See pidi olema põhjalik töö, mis oli teinud naine, kui suutis uskuma panna minu sõgedusse selle mõistliku mehe.

Ja veel luges oma kohuseks tõsta häält üks isik, kes minuga

seni oli kõnelenud väga alandlikult. Härra Saar, minu äi, pikk, kuivetu vanamees, igavene kroonu ametnik, peaaegu sama vana, kui oli asutus ise, kus teenis, – see pugus ka nüüd välja oma urkast, hakkas suitsetama minu paberosse ja võttis paar tooni kõrgemalt, kui kõneles minuga. Nii ja nii ja nii... Ega siis – jumal tule appi! – perekond on ikka perekond ja jääbki perekonnaks. Perekond on esimene asi. Mis oli siis mulle endale veel vaja? – Kõht täis, pabeross suhu – küllalt!

Jaa, küllalt. Küllalt pidi olema, kui täitsin oma kõhu ja panin paberossi suhu. On tähele pandud, et paljud inimesed lähevad seda tooremaks su vastu, mida viisakamalt ajad nendega asju.

Ning viidi mind sarnaste jutudega nii kaugeile, et ma ei suutnud enam talitseda oma närve.

„Sa ei tohi mind teotada ilma inimeste ees,” ütlesin naisele.

„Teotada?” imestas naine. „Seda pole ma kunagi teinud.”

Järgneb

SUDOKUD

	8	9			4	1	
			9		4		
	3			8			5
		2		9		5	
	5		8		2		3
		3		6		7	
	1			2			6
			5		3		
	7	5			3	4	

2							8
		7	6		3	4	
	3		4		5		1
		3				5	
	4		5		9		7
		6				9	
	2		1		7		9
		8	9		2	1	
4							2

KUHU MINNA

• TEATER

Haapsalu kultuurikeskuses: 24. juulil kl 11 „Kolm pörsakest ratastel: suvine teadusseiklus”. Pilet 11.-, perepilet 45.- Piletilevis.

• KONTSERT

Haapsalu kultuurikeskuses: 21. juulil kl 20 kontsert „Muinaslugu muusikas”. Solistid Maria Kondratjeva ja Stanislav Sheljahovski esitavad Georg Otsale kuulsust toonud teoseid. Klaveril Savva Sidelnikov. Pilet 20.- Piletikeskuses.

• MUUSEUMID

Haapsalu linnuse muuseum E-P 10–18. linnus.salm.ee.

Iloni Imedemaa teemakeskus E-P 11–18. www.salm.ee.

Haapsalu raekoda K-P 11–18. www.salm.ee.

Raudtee- ja sidemuuseum K-P 11–17. www.salm.ee.

Ants Laikmaa muuseum (Kadarpiku küla, Lääne-Nigula): K-P 11–17. www.salm.ee.

Rannarootsi muuseum (Sadama 32, Haapsalu) T–L 10–18; P ja E 10–16. www.aiboland.ee.

• Rõude muuseum

R–L 12–16, muul ajal ette teatades roudemuuseum@gmail.com, tel 5683 1203, Maie.

• Lihula muuseum

on avatud T–L 10–17. E-post: lihulamuuseum@laaneranna.ee.

• NÄITUSED

Haapsalu kultuurikeskuse fuajees: HKHK õpilastööde näitus „Ammetil on kuldpohi all” 30. juulini.

Lasteraamatukogus (Wiedemanni 11) õpilastööde näitus „Kui lah-ti lõon raamatu...”, Haapsalu kunstikooli õpilaste tööde näitus „Paberist tass”, Tallinna VII illustratsioonitriennaali välisautorite näitus „Pildi jõud” Näitused avatud 31. juulini.

Haapsalu linnagaleriis (Posti 3): Sohvi Viigi näitus „Pooldu-mine” 31. juulini.

Haapsalu kunstikoolis (Jaani 2): majagaleriis May ja Ursula Aavasalu ühisnäitus „Kelle uni

see nüüd oli?” 3. augustini. Hoovigaleriis Katta II Grüneri isikunäitus „Haapsalu võnked” 3. augustini. Avamine 19. juulil kell 16–18. Keldrigaleriis Irma Viidalepp ja Anneli Tammik: „Ma tunnen sind juba 100 aastat” 3. augustini. Galeriid avatud K–P 12–18. Tasuta!

• Lihula muuseumis

(Lihula mõis, Linnuse tee 1): Näitus „Läänemaa naise pidulikud rõivad 19. saj lõpus ja 20. saj alguses” jääb avatuks septembri lõpuni. T–L kell 10–17. Näitus „Lihulas sündinud loodusteadlane Wilhelm Konstantin Frommhold Petersen” püsiekspositsioonis. T–L kell 10–17.

• RAAMATUKOGUD

Keskraamatukogu (Posti 3) ja lasteosakond (Wiedemanni 11) T–R 10–18, L 10–15, laenutuspunkt (Kastani 7) suletud.

Uuemõisa raamatukogu (Ehitajate tee 3, Uuemõisa) K–N 12–13.30, 14–20, L 10–15.

Asuküla raamatukogu (Mägari küla) T–K 10–18, N 10–16,

R 9–15. Iga kuu 2. ja 4. laupäeval 9–15. 16.–29. juuli SULETUD.

• Ridala raamatukogu

(Kooli 1, Panga küla) E–K 10–18, N 14–19, R 10–14. 18.–23. juuli SULETUD. 24.–30. juuli SULETUD. www.lib.haapsalu.ee.

Läänemaa vähiühing on pakkunud oma liikmeile ja nende peredele tuge juba 20 aastat.

Oleme tänulikud abi ja toetuse eest.

Läänemaa vähiühing, SEB EE621010220047448013.

Suvitate maakodus?

Pidage meeles ka Lääne Elu uuele aadressile ümber suunata!

Helistage 473 7222 või kirjutage le@le.ee.

OTSIN INIMEST

Otsin hr Evald Rauda. Helista 5853 9009. Ants Kruuspan.

OST

Ostan autosid, seisukord ei ole oluline. Tel 553 1989.

MÜÜK

Auto- ja majavõtmete valmistamine, lukkude paigaldus ja müük. Auto-raadiod ja -kõlarid. Autoalarmid. LVL OÜ, Posti 39 (veetorn), tel 473 3247 ja 507 7979.

HAAPSALU UKSETEHAS
MÜÜB PUITBRIKETTI.
UUS HIND 175.-/alus!
INFO 472 0800.

PUIT

Vedu hinnas. Müüa kuiva ja märga küttepuud. Pikkus vastavalt soovile. Tel 5666 0431.

Müüa küttepuid koos veoga. Info 5687 3966, timberexpert@online.ee.

Kask ja kuiv puu alates 65.-, transport 3–9 ruumi. Tel 505 5203.

Kuivad pakitud kütteklotsid. Vedu tasuta. Tel 5383 9215.

Müüa ehituslikku saematerjali ning voodri- ja põrandalauda. Vedu tasuta. Tel 528 2268.

KINNISVARA

Ostan elektriga garaaži Haapsalus. Tel: +372 515 6632.

Ostame maja või suvila Haapsalust kuni 20 km. Eelarve 65 000. Kõik pakkumised on oodatud. 5666 8189, tapeedimees@gmail.com.

TEENUS

Masterclean OÜ pakub trepikodade koristust, külaliskorterite koristus- ja haldusteenust, kodukoristust ja äripindade koristust Haapsalus ja Läänemaal. Lisainfo telefonil 5568 0676 või info@masterclean.ee.

Westmeri pesumaja pakub uut ja kvaliteetset pesumajateenust Haapsalus ja Läänemaal. Haapsalu linnas alati TASUTA transport! Oleme avatud 7 päeva nädalas. Aadress Westmeri 2, Haapsalu. Tel 569 0522.

Developing Ehitus OÜ

Katuste renoveerimine, fassaaditööd, majade ehitus, üldehitus.

Tagame kvaliteedi. Pakume koostööd korteriühistutele.

Tel 5566 1168.
E-mail: info@developingehitus.ee.

Teostame majade, abihoonete ja aedade ehitusi, tänavakivide paigaldust, võtmed kätte lahendused. Dekkan.ehitus@gmail.com. Tel 5632 7955.

Hauaääriste ja -kivide paigaldus. Haudade hooldus ja muud kalmistutööd. Tel 557 3287, Jevgeni.

Puurkaevude ja maaküttekaevude puurimine ning projekteerimine. Vee- ja kanalisatsioonitööd ning septikute paigaldus. Rauaeraldus, filtrite paigaldus. Tel 521 7415, 504 2999, www.baltipuurkaev.ee.

Majade ja katuste värvimine. Tel 5897 0600

Ehitus- ja remonditööd. Katuseehitustööd. Katuse turvatoodete müük ja paigaldus. Vihmaveesüsteemide müük ja paigaldus. Tel 5347 7919.

Fekaalivedu, septikute tühjendamine E–P, ka pühade ajal, tel 515 7000.

Katuste renoveerimine/paigaldus. Plekk-, eterniit-, karg- ja bituumenkatused. Vihmaveesüsteemid, erinevate plekkide paigaldus ja üldehitus tööd nii sees kui väljas. Saabtehtud OÜ, 5454 0423.

Ohtlike puude raie, võsalõikus ja kruntide puhastus võsast. Helista julgelt ja leiame lahenduse. Tel 5623 0373, Randy.

OTSIN TÖÖD

Otsin majade, aedade värvimistööd, teen ka krohvimis- ja siseviimistlustööd, tel 5637 1399.

Toimetus kuulutuste sisu eest ei vastuta.

TEADE

Tööstuse tn 2 kinnistu detailplaneeringu algatamine

Lääne-Nigula vallavalitsuse 15.07.2025 korraldusega nr 2-3/25-282 algatati Tööstuse tn 2 kinnistu detailplaneeringu koostamine Taebla alevikus (kinnisasi nr 2613332, katastritunnus 44101:001:2471, pindala 3499 m², sihtotstarve tootmismaa).

Detailplaneeringu eesmärk on katastriüksusele kauplusehoone ehitusõiguse määramine.

Detailplaneeringu ülesandeks on katastriüksusele kauplusehoone ehitusõiguse ning hoonestustingimuste määramine; kommunikatsioonilahenduste, liikluskorralduse põhimõtete, servituutide ja keskkonnatingimuste määramine.

Tööstuse tn 2 katastriüksusel kehtib osa Taebla vallavolikogu 17.10.2013 otsusega nr 151 kehtestatud Taebla tööstusala detailplaneeringust, mis muutub uue detailplaneeringu kehtestamisel osaliselt kehtetuks.

Detailplaneering koostatakse vastavuses Lääne-Nigula valla üldplaneeringuga. Keskkonnamõju strateegilise hindamise kohustust ei ole

Detailplaneeringu algatamise materjalid on leitavad https://www.laanenigula.ee/menetluses.

Toimetus
avatud
E–R 8.00–16.30

Reklaamisoovid:
reklaam@le.ee

Kuulutused,
teated:
le@le.ee

Üldinfo:
info@le.ee

Äkki katkes Sul elulõng,
hella mälestust me sinust hoiame.

Teatame kurbusega, et meie seast on lahkunud kallis
JAANUS KAARMA.

Ärasaatmine toimub kolmapäeval, 23. juulil kell 12 Hingeviuli saalis, Haapsalus.

Palume mitte tuua kimpe ega pärgi.

Lähedased

Kohalikud uudised seitse päeva nädalas

KOOS ON SOODSAM!

Digi- ja paberlehe tellimiseks võtke ühendust meili teel **le@le.ee** või telefonil **473 7111**.

HOOLI RASKUSTESSE SATTUNUD PEREDEST!

Läänemaa Abikassa ootab heade inimeste ja organisatsioonide annetusi, et toetada raskustesse sattunud peresid Läänemaal.

Annetusi saab teha MTÜ Läänemaa Abikassa kontole EE592200221046665398, Swedbank AS.

Teave veebis **www.abikassa.ee**.
E-post laanemaa.abikassa@gmail.com.

TOIDU PANK

Läänemaa toidupank kogub toitu puudust kannatavate leibkondade toetuseks Haapsalus ja Läänemaal.

Et toiduabi saada,võta ühendust kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajaga.

Aitame koos!
Tel 5355 4330

Sinust mälestus me hinges elab.
Sinu hää! veel kõrvus kõlab...

Avaldame sügavat kaastunnet Piretile lastega
JAANUS KAARMA
surma puhul.

Naabrid Tilk, Jaaniste ja Odar

Avaldame kaastunnet Piretile perega kalli
JAANUS KAARMA
kaotuse puhul.

Oru hooldekodu pere

Aeg ühiseid rõõme ei mata,
aeg kaunimaid hetked meelde jätab...

Mälestame kallist isa, vanaisa ja vanavanaisa
HEINO PARKJAT
21.7.1925–13.3.2016.
tema 100. sünniaastapäeval.

Lapsed ja lapselapsed peredega

KAKURO

		42	15			10	36	4
	11				15			
11				6				
21					11			
					11			
12			18					
								26
10			26	15				
29					4	9		
	12					3		
7						5		
10				14				
19					8			

OLULISED TELEFONINUMBRID

Hädaabi	112
Riigiinfo telefon	1247
Konsulaarabi	5301 9999
Perearsti nõuandetelefon	1220
Läänemaa haigla registratuur	472 5800
Lasteabi	116 111
Usaldustelefon	126
Läänemaa naiste tugikeskus	504 2300
Haapsalu linnavalitsus	472 5300
Haapsalu Linnamajandus avariitelefon	472 4050 524 0300
Haapsalu veevärk operatiivinfo näitude teatamine	473 5013 473 5016
Imatra Elektri rikketelefon	715 0188
Haapsalu loomade varjupaik	523 8957

Lõika välja ja hoiu nähtaval.

HINGEVIUL
MATUSEBÜROO

BÜROO AVATUD E–R 10–15 KALMISTU TN 3A, HAAPSALU
TEL 58 503 340 (kontor), 5846 1111
www.hingeviul.ee
info@hingeviul.ee

Matusekorraldus Haapsalus ja Läänemaal, matuseteenused ja -tarbed, tuhastamine, haua- ja urnimatused, lahkunu transport surnukuuri (24/7 tel 58 007 504)

Teostame hauaplatside renoveerimis- ja hooldustööd Haapsalus ning Läänemaal. Müüme hauakive ja -piirdematerjale. Hinnapakumine ja info: hingeviul@gmail.com / 58 503 340

ERAKOJU

Soomerootslased tulid kunstiklubile külla

Haapsalu kunstiklubile tulid külla soomerootslased: tosin harrastuskunstnikku Soome ja Rootsi kunstiklubidest.

Soomerootslased saabusid Haapsallu neljapäeval ja joonistasid Haapsalu vaateid. Reedel koguneti Haapsalu kunstikooli portreemaali kursusele, kus modelle järgi valmisid pildid.

Täna jätkub külaskäik Hiiumaa ringreisiga. „Vaata me koos saarel ringi ja teeme kunsti ka,” ütles Haapsalu kunstiklubi juht Erki Meister.

Eesti vanima tegutseva kunstiklubina on haapsalased seni käinud külas Soome ja Rootsi klubidel. Võõrustaja rollis on nad esimest korda. Meistri sõnul on soomerootslastel Haapsalust head muljed.

Haapsalu kunstiklubis on 30 liiget. Klubi tegutseb 1965. aastast.

KAIE ILVES

ILM

VEETEMPERatuurID

(18. juuli kell 14.30)

Dirhami 11,5°
Haapsalu 19,5°
Virtsu 19°
Rohuküla 20°

Täna Läänemaal

On vähese pilvisusega sajuta ilm.
Puhub kirde- ja ida-, rannikul ka põhjatuul 3–7 m/s.
Õhutemperatuur on 24 kuni 27 kraadi.

Pühapäev

kirdetuul
4–7 (10) m/s

öö päev

16°...26°

Esmaspäev

kirdetuul
3–5 m/s

16°...26°

Teisipäev

põhjatuul
3–5 m/s

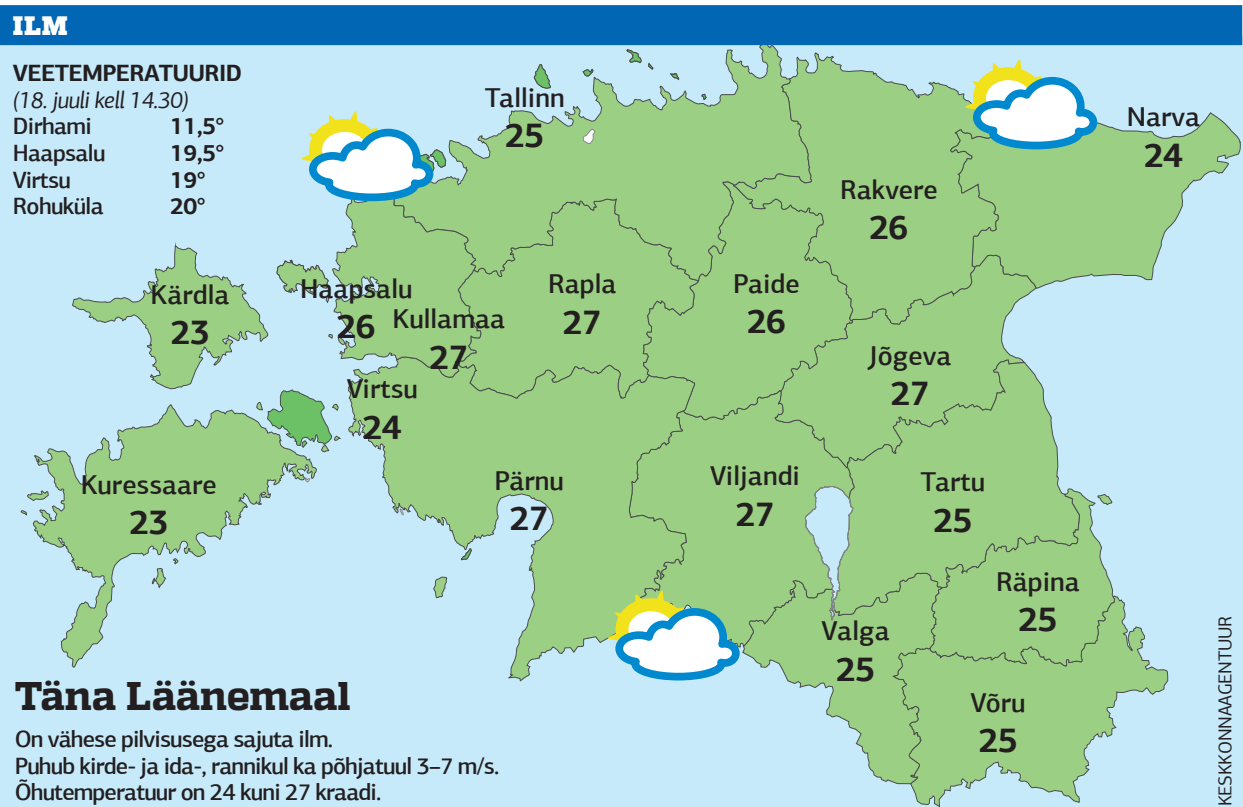
17°...25°

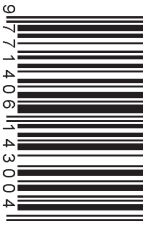
Kolmapäev

loodetuul
2–5 m/s

16°...24°

KESKKONNAGENTS

VAATA KA
WWW.LE.EE

Otsime

BUSSIJUHTI

maakonnaliinidele Haapsalus.

Võimalik nii osaline-
kui ka täistööaeg.

Tel. 5101872

REINPAUL

**OSTAME KASVAVAT ja
LADUSTATUD VÕSA**

Ralume võsast puhtaks
kraavid, tee- ja põlluväed,
lepikud, haavikud jne.

Info tel 5593 3899, kaido@reinpaul.ee
www.reinpaul.ee

Jälgige Lääne Elu
ka Facebookis!

HOLM krediitkaart

holmbank.ee

Finantsteenuse pakkuja on Holm Bank AS. Tutvu lepingu tingimustega ja pea nõu asjatundja-
ga. Krediidi kulukuse määr on 36,89% aastas järgmistel näidistingimustel: krediidilimiit 2 000 €,
fikseeritud intress 30,00% aastas, tagasimaksete summa 2 605,19 €. Määr on arvestatud
eeldusel, et krediidilimiit võetakse kohe täies mahus kasutusse ja makstakse tagasi
igakuise tagasimaksetena üheaastase perioodi vältel ning maksete kogusumma on 2 605,19 €.

**Regionaalhaigla
Võru**

**TULE
DOONORIKS,**

kui oled terve,
puhanud ja söönud,
kehakaaluga üle 50 kg,
18–60aastane.

verekeskus.ee f Doonorid ja Sõbrad

Võta kaasa isikut
tõendav dokument!

Ren Clark

**Pink
päikesepaistel**

LAVASTAJA
VILJA NYHOLM-PALM

KUNSTNIK
KARMO MENDE

TÕNU OJA EESTI DRAAMATEATER
KERSTI KREISMANN EESTI DRAAMATEATER
MEELIS RÄMMELD EIDLA TEATER

ETENDUSED 20.07 - 04.08
NOAROOTSI TEATRIGARAAŽIS

PILETID MÜÜGIL PILETILEVIS, PILETIMAAILMAS JA KOHAPEAL.

26.07 PÄRAST ETENDUST
Lauri Saatpala ja Peeter Rebane kontsert
TEATRIKÜLASTAJALE KOHAPEALT PILET ERIHINNAGA 20€

Andres Ammase

**ANDRES AMMASE
FOND**

HAAPSALULE PÜHENDUNUILE

Kooliõpetaja, ajakirjaniku, poliitiku ja dirigendi
Andres Ammase (1962–2018) mälestuseks
Eesti Rahvuskultuuri Fondi juurde loodud
Andres Ammase fond annab välja **nelja stipendiumi**:

- Andres Ammase stipendium Läänemaal ja Haapsalule pühendunud inimesele • väikese lugeja stipendium (koos Haapsalu lasteraamatukoguga) • noore sportlase stipendium lootustandvale sportlasele ja tema treenerile
- Anneli Ammase hea ajakirjanduse auhind maakonnalehe ajakirjanikule

Annetuse saaja:
SA Eesti Rahvuskultuuri Fond
Pangakontod:
EE117700771000664610 LHV Pank
EE672200221001101347 Swedbank
Selgitus: annetused Andres Ammase fondi ja stipendium, mille heaks annetakse PS Annetused on tulumaksuvabad

Täname Andres Ammase fondi toetamise eest!

Lääne Elu	
paber- ja digilehe hinnakiri	
PABERLEHT	
1 kuu	13
3 kuud	38
6 kuud	73
12 kuud	133
E-arve	12
PABER+DIGI	
1 kuu	17
3 kuud	48
6 kuud	92
12 kuud	170
E-arve	15
DIGILEHT	
1 kuu	8
3 kuud	20
6 kuud	37
12 kuud	74
E-arve	8
DIGILEHE PÄEVA-PILET 1,50	
473 7111	
le@le.ee	